

תקלג שמוות ל תשא
אונקלוס
הוא: מה ותעבר ימה משה רבות
קודשא בוסם מבסם עובר
בוסמנו משה רבות קודשא
הוא: מי ותרבי בה ית משכן
זמנא וית ארונא דסודרותא:
כי וית פתורא וית כל קנודי
וית מנרתא וית מנרתא וית
מדבחה דקפחרת בוסמנא: מה וית
מדבחה דעלקתא וית כל קנודי וית

לכתב בהרי
רש"י
דבר שהוא ממוזג ומעורב מצי' דברים או יותר והאחד (כס) דוקא מרקחת. ורקק שם דבר האר"י,
קופס ונטול מחציתו טעם או ריח נקרא ורקק כמו עיניו, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו (פס"ד)
לומר הוא שם דבר, ופעולה והמעשה אשר נעשה נקרא (י) לקק* קצת (מצי' ה), ואינו כמו (שפ"י י"א) ולקק
מקחמ כמו מעורב, והאופן הידוע והמלמד לנשות זמם וכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קופח מזה או ריח
לוקח שמו, והאמר רש"י שם הטעם שעליו מוכיח לנשות זמם וכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קופח מזה או ריח
אמרנו כמו כלן כפינה ורקק שהמורה קודם הפה"מ, וכן על ידי אומנות ותפוצות: מעשה רבקה. שם
רבע אחד הטעם קודם הפה"מ, משא"כ רובע הים שהוא האריות דבדד: (כז) ומשחת בו. כל המשמות כמין
פועל ופירושו שהק"ה נוקע את הים הטעם אחר הפה"מ כיצ"ד חזן משל מלכיש שכן כמין מר (כ"ה) ה"ה:
(באר"י): (ה) ראשי מצות כי יזונית, וכבר פירשנו בפי' שני נסחאות. דבאר"י ח"ב ע"ב. מעובד

מלוה (כ"ט ב') שמה שקורין היוונים, כי"ו הוא דומה לכ"ף שלנו או לגוי"ל או לגוי"ל או לגוי"ל הפוסה עיי"ש, ומשחת
המלכיש הוא פניו לראשם כמין כמה:
אור החיים
לומר מחליתו"י כי אני יודע שר"י כס מחלית הוכב הגם שמתחממן לשקול בעיני קף כנגד
הח"י"ק אבל אי אמרינן מחליתו של קנמן כל חכמה כלל הכרעה אף על פי כן בשלטרף ב'
לומר ששוקלים אורו ב' פעמים. ומה שראיתי משקלים יזכר הכרעה ביוזר, וטעם שש"ס לא
לראב"ע שכתב שאין מוכב השמעתלי להוסף צמר לתרין כדבריו, כי יש לומר לנעום ר"ל לבר
אפילו בגריגיר חרדל במשקל, און זה אמת, שכל הוא אומר ואומרו מחליתו שצ"ח קב"ה לבר
כל פנים לריך הכרת הכרעה ואף במשקלי וקב"ה לבר:

אור בהרי
כתיבות שלפניו אינו נוסח זה, ואפשר שנגמרה על החמבר ו"ל היה כמובן. (נא) כל עיקר. (נב) וזה נוסח הש"ס מנין אמה
יודע שפירוש מחליתו הגמול ר"ל, לנחל כולו ר"ל, כקנה בשם, ופירוש מחליתו שלרין להב"ה למלאי קב"ה קב"ה, והרין שאם כן
האכרת לומר שם קנה בשם לריך להצילו למלאי, מדלג חבני המורה אחר מר דרור, שם שיש בהחלום, שאינם בלום למלאי.
ואחרים יחוב קנמן בשם, ואי יהיה יזכר וכו', שלא יהיה עוד משל אלאני אם פירוש מחליתו מחלית מר דרור, שהרי הפסוק במי
עם קנה בשם, ולא כל הכחוש לנחום אלא לפרש, אלא ודאי קנה בשם כל כן למלאי, ופירוש עם קנמן בשם, ואם כן לערביה,
ומלג ערביה שמה מינה שאינו כן, אלא זה חז"ק ויה ר"ל.

אונקלוס
שמוות ל תשא
תקלד
בנרא וית בספיה: כס ותקדש
יתחון ויהון קדש קודשא כל
יתקרב בהון ותקדש: ל וית אהרן
וית בנודי תרבי ותקדש ויהון
לשמשה קדמי: לא ועם בני
ישאאל תפסר קדמי משה
רבות קודשא יתי רין קדמי
קדמי: ל עץ בסרא דאנשא
ויהיה זה לי לדלתכם: לב עלבכשך

רש"י
לכתב בהרי
(כט) וקדשת אותם. משוחה זו מקדשתו"י להיות (ה) קודש ספס נקרא כפי שמים שמואל ומיזל ומקדש
קדש קדשים, ומה היא קדושתן כל בנוגע וגר, כל לזרין גבוה ולא להדיוט, ודבר זה נעשה באריות הנעלים,
הראוי לכלי שרת"י משנכנס לחוכו קדוש קדושת ומהו שלפניו כנר הקדושים בעליהם בשעת דבנת המשכן,
הגוף"י להפסל* בנולא ולינה ועבול יום ואינו נפדה ומה זה א"י אומרו שמש קודש אומם, ודאי שאין זה דבר
ללאת לחלוץ, אבל דבר שאינו ראוי להם לזן מקדשן, אחר אלא פירושו של ומשחת שמה שאמה מושכן אמה
ושווה הוא משנה שלווה אלא חבצתו"י (מצי' ה) - מקדשן, ומה קדושה עשה משוחה זו יזכר מקודש אלא כנר
זכיה פירש) מתוך שנאמר (פ"ט ב') כל הנוגע בחבצת מקדש הוא, הכחוש בעצמו ממדן כל הנוגע בשם
יקדש שומע אי בן ראוי בין שאינו ראוי תלמוד ונוי: (ה) ודוקא לאורו לזי ערש שנכנס לחוכו, כגון
לומר (פ"ט ב') כבשום מה כבשום ראויים אף כל סולת שניין בעלי העומד לזו המנוחה, או מינס שניטו
ראויים*, כל משוחת משכן וכהנים ומלכים מקודשם גדושה, אבל לא חספה, וכמו המלמד שלמדנו ממנו שהוא
לשון רבוי לפי שאין לזרן משוחתו"י אלא לגדולה כי כבשים האמורים אלא חבצת שלמדנו כל הנוגע בחבצת יקדש
כן יסד המלך שזה חזק גדולתו, ושאר משוחות כמו* וזה אשר טעמה על המנוח כבשום וכו', שם ראויים לחוב
(פ"ט ב') רקוקן משוחין, וראשית מנינים ומשחו ונשים (ה"ה): (ז) קדושה בגוף הוא דבר שקדש לאשים הוא
(ה"ה) לשון ארמוית כבן כלשון עברית: נעמנו ונגופו ראוי להשתמש בו ולעשותו לזרין גבוה, כגון
(לא) לדורותיכם. מכלן למדו רבותינו (ה"ה) כשהיה בלי פסול או לין הראוי לנפן וכדומה, והם נפסלים
(ה"ה) לומר שכולו קיים לעמוד בכל, זה בגימטריא כשיולאים מוך למחילמן הקבוע להם, או דברים שזממן קבוע
על עולות השחר ושמיריו, או שנגע בשם טבול יום, והוא
אדם שהיה טמא ועבד עבד יום ועדיין לא הגיע הערב
שמש שאינו טמא את האולין אבל פוסל הוא קדשים שיש להם קדושה הגוף, גם אינן יולאים לחולין בשום פדיון, וקדושה
דמים (או קדש דבק הניח) נקרא דבר שקדש הוא עצמו אינו ראוי לשמים אלא דמו, הכי זה נכנס ליד הגובר והוא נכסי
שמש ומטולן בשם כל זמן שלא נפדו וע"י פדיון נעשה חולין גמור (ה"ה): (ח) כהן קורא אורח משנה הוא ברייתא,
ומי שלמים בלי משלוקת (ה"ה): (ט) פ"י און משוחה היא לזרין כבשום שמשוחת אמה שיקרב ויתפסל, לזה
המנוח לו ומדוי לשון ונדולה, משא"כ המנוחה משוחת היא לזרין כבשום ולגדלם, וכן הביא קובץ על פירי ישראל
השומענו למשוח בשם משוחים המנוחים, והמנוח בשם משוחין, ומיניו רש"י ראוי דוקא כלן דבר זה ולא בהודמונת
הראשון, ופסרו בדבור אחד עם מה שלמעלה לפי שזה חזיק וראיה על מה שבמחליתו המלחה שאין ומשחת וקדש ב'
דברים הגם שהוא בנא"י, לפי שמשוחה זו באמת אינה משוחה אלא ריבוי גדולה וקדושה (ב"ל): (ס) מינה "ה"י שמש
רש"י אינו דיוור המחלית, הגם שבקלמט פפרים מזינין לר"ה עטות קוסר הוא, שכן הוא גממי הכל מחליתו וכלל בה הכל
במנינים בין בברייתו ובין בריבוי, ורש"י מזינין מינה לדורותיכם לרצור המחלית שזה מינה אחרונה וכלל בה הכל
ובברייתו לין רש"י לר"ה "ה"י לרורותיכם" וכבש עליה אלמנה כולו"י לזרין דקיימי לעמד לבח עב"ל, ומימלה לין כלן
קושא למה מפרש רש"י מינה לדורותיכם קודם ואמר"י מינה זה הפך הפך, וכלל המפרשים לין גם אחד שיעמוד בוה, לפי
שכל המעין גממי, וראה שטעם הוא ואין כלן ב' מחליתו וכנ"ל (באר"י), וכן כבש בפסוק ד"ד - והנה פשוטו של מקרא

אונקלוס
שמוות ל תשא
תקלד
בנרא וית בספיה: כס ותקדש
יתחון ויהון קדש קודשא כל
יתקרב בהון ותקדש: ל וית אהרן
וית בנודי תרבי ותקדש ויהון
לשמשה קדמי: לא ועם בני
ישאאל תפסר קדמי משה
רבות קודשא יתי רין קדמי
קדמי: ל עץ בסרא דאנשא
ויהיה זה לי לדלתכם: לב עלבכשך

קיהלת ט קיהלת ט
 תרגום תרגום
 אשתה בלכמאב יינד פי כגר רצה שלמה פרוח גבואה מן
 האלהים אתמעשיך: ה ככלעית יהיו קדם ה עהיד מדי
 בגדיך לבנים לשמן עלראשך אלחסר: צדיקא (פל חד וחד)
 טעום בקדוא לחקד, דאחורב קד על לחקד טבא דיהבקי לעניא ולחשיבא דבנה בפין
 אשתי בלב טב תכרא דאצטנע קד גננא רעדן, חף המיד דמננא לעניא וחשיבא
 דנהו צחי, ארום הא פבר אתרעית קדם ה עוכד טבא: ה ככל עין יהונו פסוקא חורן
 מן פל סאבת חוכתא, לשמא טבא דמחיל למשח רכותא קני, בגין די יקמון פרקן על

אכול רוצה לומר אין מהואו לך להצטער ולטנון, כי
 לך אכול וגוי, כי כבר רציה. רוצה לומר זהו אם
 כבר רצה האלהים את מעשיך על ידי שעשית הטוב והישר, ומעשיך רצויים לפני המקום, או תתענג ותשמח:
 (ח) ככל עת. גם תתענג במלבוש נקי, ובכל עת יהיו בגדיך לבנים ונקיים, ועל ראשך לא יחסר השמן, כי
 ככל עת חסוך ראשך בשמן למען התענג:

מסורת דוד
 מסורת ציון
 כי אם:

אכול בשמחה לחמך רשוח כלב טוב ינין, כי אלה הנון, אבל השיג מעלה ואושר: כי כבר רצה האלוהים
 המעשים רצה האלהים שתעשה: (ח) ככל עת. את מעשיך, בהשתדלות השגת העניו והמעט אשר הם
 המפרשים הקדמונים פירשו על ענין אחר, והוא אם השיג נצחיות ואושר, כאמרו והתקדשת והייתם קודשים
 ידעת שרצה האלהים את מעשיך, לך אכול בשמחה כי קודש אני ויקרא י א סה, לכן אחר: (ח) ככל עת יהיו
 לחמך, וצריך אחר שיהיו בגדיך לבנים והענין שלא יהיו מלוכלכים בחטא, זה תעשה בכל עת, כאמרו ואל
 יהיו מעשיך מגואלים, וענין ושמן על ראשך אל שוב יום אחד לפני מיתתך: ושמן, ורקח, על דרך שמו

תרגן שכן ושהי א ט: על ראשך אל יחסר, שיהיה מפורסם בעיני וכמפשיה, למען יתן ריח לכל הקרב אליך כהישרוך
 את חלתך, על דרך ורבים השבי מעון, ועל דרך ותרצה ויקשו מפיהו (מלאכ ב רז):

אבן עזרא
 ספורנו

כלבו שמה פסלות היה בני ולא נתקבל לקרבן, יצתה מיתתך. אמרו לו תלמידי, וכי אדם יודע באיזה
 בת קל ואמרה לו אברהם אברהם, לך אכול בשמחה, לך אכול בשמחה, ואף בשמחה, ואף בשמחה אמר בתוכחו
 לחמך וגוי, כי כבר רצה האלהים את מעשיך, רצה לחמו תמצא כל ימי בחשובות, ואף בשמחה אמר בתוכחו
 האלהים את קרבן. (שם).
 לך אכול בשמחה וגוי, רבי לוי פטר קרא בראש השנה
 ירוחכי, עוב ריה גדולי הדור מתעניו והקב"ה מוחל
 שליש עונות, ובמים שבין ריה ויוחכי' היידי' מתעניו
 והקב"ה מוחל עוד שלישי, וביום המעדים מתעניו כולם
 והקב"ה מוחל להם את הכל, ובת קול יצאת ואומרת
 למה לך אכול בשמחה לחמך וגוי, כי כבר רצה האלהים
 את מעשיך, כבר נשמעה תפלתם. (שם).
 (ח) ככל עת וגוי, רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני

צדיק, ושמן על ראשך אל יחסר אלו חלוקין. (שם).

קיהלת ט קיהלת ט
 תרגום תרגום
 רשך ושיבוקד אל טראה חיים עם-אשר אהבת פל-ומי
 יחסר: ט חיו חיו טבין חיי הבקד אשר נתולק תחת השמש פל
 עם אמתא דחמיתא פל ימי הבקד פי הוא חלקך בחיים ובעמלק
 יומי חיי הבקד די ימי הבקד פי הוא חלקך בחיים ובעמלק
 יתב ה ה בקד פמלא אש-ארתה לעמל תחת השמש: פל אשר
 בקלמא דהין תחות המצא ידך לעשות פכתך גשנה פי אינ
 שקלשא, ארום הוא המצא ידך לעשות פכתך גשנה פי אינ
 חלקך בחיי, ובפרחוקך
 דאנת טרח בקלמא דהין תחות השמש: פל די מספקא ידך לקעב טיבו וצדקתא עם

אבן עזרא
 ספורנו
 עורך הי עשה כל אשר חשגי יך לעשות בכחך, הן מעשה המצות הן מעשה ההעניוים: כי אין מעשה וגוי
 יחוד: ובעמלק. ככל העמל המורח שאנה עמל בזה העולם, אין לך כוונ חלק רק זה לבי: (י) כל אשר וגוי.
 עורך הי עשה כל אשר חשגי יך לעשות בכחך, הן מעשה המצות הן מעשה ההעניוים: כי אין מעשה וגוי

מסורת דוד
 מסורת ציון
 כי אם:

אכול בשמחה לחמך רשוח כלב טוב ינין, כי אלה הנון, אבל השיג מעלה ואושר: כי כבר רצה האלוהים
 המעשים רצה האלהים שתעשה: (ח) ככל עת. את מעשיך, בהשתדלות השגת העניו והמעט אשר הם
 המפרשים הקדמונים פירשו על ענין אחר, והוא אם השיג נצחיות ואושר, כאמרו והתקדשת והייתם קודשים
 ידעת שרצה האלהים את מעשיך, לך אכול בשמחה כי קודש אני ויקרא י א סה, לכן אחר: (ח) ככל עת יהיו
 לחמך, וצריך אחר שיהיו בגדיך לבנים והענין שלא יהיו מלוכלכים בחטא, זה תעשה בכל עת, כאמרו ואל
 יהיו מעשיך מגואלים, וענין ושמן על ראשך אל שוב יום אחד לפני מיתתך: ושמן, ורקח, על דרך שמו

תרגן שכן ושהי א ט: על ראשך אל יחסר, שיהיה מפורסם בעיני וכמפשיה, למען יתן ריח לכל הקרב אליך כהישרוך
 את חלתך, על דרך ורבים השבי מעון, ועל דרך ותרצה ויקשו מפיהו (מלאכ ב רז):

אבן עזרא
 ספורנו

כלבו שמה פסלות היה בני ולא נתקבל לקרבן, יצתה מיתתך. אמרו לו תלמידי, וכי אדם יודע באיזה
 בת קל ואמרה לו אברהם אברהם, לך אכול בשמחה, לך אכול בשמחה, ואף בשמחה, ואף בשמחה אמר בתוכחו
 לחמך וגוי, כי כבר רצה האלהים את מעשיך, רצה לחמו תמצא כל ימי בחשובות, ואף בשמחה אמר בתוכחו
 האלהים את קרבן. (שם).
 לך אכול בשמחה וגוי, רבי לוי פטר קרא בראש השנה
 ירוחכי, עוב ריה גדולי הדור מתעניו והקב"ה מוחל
 שליש עונות, ובמים שבין ריה ויוחכי' היידי' מתעניו
 והקב"ה מוחל עוד שלישי, וביום המעדים מתעניו כולם
 והקב"ה מוחל להם את הכל, ובת קול יצאת ואומרת
 למה לך אכול בשמחה לחמך וגוי, כי כבר רצה האלהים
 את מעשיך, כבר נשמעה תפלתם. (שם).
 (ח) ככל עת וגוי, רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני

צדיק, ושמן על ראשך אל יחסר אלו חלוקין. (שם).

מסורת דוד
 מסורת ציון
 כי אם:

אכול בשמחה לחמך רשוח כלב טוב ינין, כי אלה הנון, אבל השיג מעלה ואושר: כי כבר רצה האלוהים
 המעשים רצה האלהים שתעשה: (ח) ככל עת. את מעשיך, בהשתדלות השגת העניו והמעט אשר הם
 המפרשים הקדמונים פירשו על ענין אחר, והוא אם השיג נצחיות ואושר, כאמרו והתקדשת והייתם קודשים
 ידעת שרצה האלהים את מעשיך, לך אכול בשמחה כי קודש אני ויקרא י א סה, לכן אחר: (ח) ככל עת יהיו
 לחמך, וצריך אחר שיהיו בגדיך לבנים והענין שלא יהיו מלוכלכים בחטא, זה תעשה בכל עת, כאמרו ואל
 יהיו מעשיך מגואלים, וענין ושמן על ראשך אל שוב יום אחד לפני מיתתך: ושמן, ורקח, על דרך שמו

תרגן שכן ושהי א ט: על ראשך אל יחסר, שיהיה מפורסם בעיני וכמפשיה, למען יתן ריח לכל הקרב אליך כהישרוך
 את חלתך, על דרך ורבים השבי מעון, ועל דרך ותרצה ויקשו מפיהו (מלאכ ב רז):

אבן עזרא
 ספורנו

כלבו שמה פסלות היה בני ולא נתקבל לקרבן, יצתה מיתתך. אמרו לו תלמידי, וכי אדם יודע באיזה
 בת קל ואמרה לו אברהם אברהם, לך אכול בשמחה, לך אכול בשמחה, ואף בשמחה, ואף בשמחה אמר בתוכחו
 לחמך וגוי, כי כבר רצה האלהים את מעשיך, רצה לחמו תמצא כל ימי בחשובות, ואף בשמחה אמר בתוכחו
 האלהים את קרבן. (שם).
 לך אכול בשמחה וגוי, רבי לוי פטר קרא בראש השנה
 ירוחכי, עוב ריה גדולי הדור מתעניו והקב"ה מוחל
 שליש עונות, ובמים שבין ריה ויוחכי' היידי' מתעניו
 והקב"ה מוחל עוד שלישי, וביום המעדים מתעניו כולם
 והקב"ה מוחל להם את הכל, ובת קול יצאת ואומרת
 למה לך אכול בשמחה לחמך וגוי, כי כבר רצה האלהים
 את מעשיך, כבר נשמעה תפלתם. (שם).
 (ח) ככל עת וגוי, רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני

צדיק, ושמן על ראשך אל יחסר אלו חלוקין. (שם).

על המעשה בן המעשה קנב שואל פרק גששה ועשרים שבת העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

העיר

קצמ
משלי ב

תרגום יונתן

קצח
משלי ב

על פורסאי רדינא קפור טמרי-אמר זפיתי לבי טהרהי מתפאתי:
מן קדמותי פלהון אבן ואבן איפה ואיפה תועבת יהיה גם
בלשפא: מן דיימך זפי אבן ואבן איפה ואיפה תועבת יהיה גם
הוא לבי ואבדיית שניהם: יא גם במעללי יתנפר-נער אסרן
מתקלא מתקלא

ומתקלא פילא וקלא מרמקן אנון קדם אלהא אף פתויהו: יא אנון קענדוהי מתנע
מצודת ציון

(ט) וכוית, מלשן דן ונקי: (א) איפה, שם מרה כח ג' סאס: (ב) מי יאמר, רוצה לומר הוואל והבל גלי לפני, מי
(א) במעללי, במעשיו, כמו אשר עולל לו (לפס 6 ט): יוכל להבטיח ולומר הנה לבי זכה ובהירה מבלי סג
עון, ואני כבר שרתתי עצמי מחטאתי כי עשיתי
תשובה עליה: (א) אבן ואבן, העושה שני אבני משקל

גדולה וקטנה מראה את הגדולה ושוקל בקטנה, הנה תועבת ה' גם שניהם, כי גם הגדולה עשויה רק לרמות
לא לשקול בה: (א) גם במעללי וגי, רוצה לומר גם הנער בשנים, אף בעת יעשה מעללו מדעת עצמו לא

(ט) מי, זה שיאמר זכיתי לבי וגי, אם הרעים יראים
יחטא: (א) גם, יתנפר, הפך ההכרה, וכן ויתנפר אליהם (באשית 33 ז) והענין שהתנבר מן תעוררת כעבור
מעללי: אסרן, מחטא:

אבן עזרא
רוב בני אדם יכירו כל אחד מהם על
איש חסדו ויודיע לרבים מעשה צדקו. יקרא יכירי
ויודיע, וכן רשמן ימינו יקרא ילקטו בו טו: ואיש
אמונים פי ימצא, איש אמונים הוא המכסה צדקו ויש
ומסתיר חסדיו, כענין שנאמר מתן בסתר יכפה אף
לקטו בו טו, ונאמר והענין לכת עם אלהיך, ופסוק ו' ח.

יקרא איש אמונים מכסה דבר, והשנית לזאת יקרא
איש אמונים, כי כעבר נאמן לאדוניו לקיים מצותיו
לכל אשר צוהו, לא יחליף ולא ישנה דבר, כענין
שנאמר ציר נאמן לשולחיו ולקטו בו טו, והנה שלמות
מצות החסד ומעשה הצדקה בהסתירה ובכסות, שלא
להתפאר על המקבל המתנה והחסד, ושלא להכלימו
הדשנית, שלא להתגורר במלאכתו, כענין שאמרו ז"ל
בענין עסק התורה, אל תעשה עטרה להתגור בה
(אבט פ"ד מ"ג), והנה לאיש זה שלמות למצותיו,
השלמות הוא התמימות, על כן ישבח התמימות
בפסוק הבא אחריו: [פסוק] בתומו צדיק, לפי
שהזכיר למעלה רב ארם יקרא איש חסדו, והנה האיש
ההוא אינו מתהלך על דרך השלימות והתמימות
במצות, על כן אמר כי הצדיק מתהלך בשלימותו
ותומו, ועשה המצות כתקונם וכמאמרו ליראה את ה'
יתברך ולהבחינו, לא להתגורר ולהתפאר, והודיענו כי
אין האיש צדיק עד שיתהלך בתומו בעבודת הבורא
יתברך: אשרי בניו אחריה, הצדיק המתהלך בתומו
הוא המוכה לודעו אחריו, אבל העושים את המצות
להתגור ולהתפאר, אף על פי שיקחו חלקם הראוי

תרגום יונתן
משלי ב

קצח
משלי ב

הסוד, הנה יש גני אדם כעוטים אל לופציהם
המנעמים לומס סמך וקולוס לס עם דומקס:
ואיש אמונים מי ימצא, המנעמים ועוטה: איש
רש"י

ותפאר בוה, אבל מי ימצא בה איש אמונים כי
רבים ישקרו: (ז) אשרי בניו, אשרי לבניו אחרי מותו
כי יחסו בצל זכותו: (ח) מלך, כאשר יושב ה' על
סאס דין או מפורד רשטוח כעניו כל יעות האדם, אף אם עשאו סתם:

אבן עזרא
מי ימצא, פירוש אחר, שיאמר אמת על נפשו:
(ז) מתהלך בתומו, הוא יקרא צדיק: אשרי בניו
אחריו, כי בגלל צדקו יהיו מכובדים עד שיאשרו

איש חסדו, רוב בני אדם יכירו כל אחד מהם על
חסדו ויודיע לרבים מעשה צדקו. יקרא יכירי
ויודיע, וכן רשמן ימינו יקרא ילקטו בו טו: ואיש
אמונים פי ימצא, איש אמונים הוא המכסה צדקו ויש
ומסתיר חסדיו, כענין שנאמר מתן בסתר יכפה אף
לקטו בו טו, ונאמר והענין לכת עם אלהיך, ופסוק ו' ח.

יקרא איש אמונים מכסה דבר, והשנית לזאת יקרא
איש אמונים, כי כעבר נאמן לאדוניו לקיים מצותיו
לכל אשר צוהו, לא יחליף ולא ישנה דבר, כענין
שנאמר ציר נאמן לשולחיו ולקטו בו טו, והנה שלמות
מצות החסד ומעשה הצדקה בהסתירה ובכסות, שלא
להתפאר על המקבל המתנה והחסד, ושלא להכלימו
הדשנית, שלא להתגורר במלאכתו, כענין שאמרו ז"ל
בענין עסק התורה, אל תעשה עטרה להתגור בה
(אבט פ"ד מ"ג), והנה לאיש זה שלמות למצותיו,
השלמות הוא התמימות, על כן ישבח התמימות
בפסוק הבא אחריו: [פסוק] בתומו צדיק, לפי
שהזכיר למעלה רב ארם יקרא איש חסדו, והנה האיש
ההוא אינו מתהלך על דרך השלימות והתמימות
במצות, על כן אמר כי הצדיק מתהלך בשלימותו
ותומו, ועשה המצות כתקונם וכמאמרו ליראה את ה'
יתברך ולהבחינו, לא להתגורר ולהתפאר, והודיענו כי
אין האיש צדיק עד שיתהלך בתומו בעבודת הבורא
יתברך: אשרי בניו אחריה, הצדיק המתהלך בתומו
הוא המוכה לודעו אחריו, אבל העושים את המצות
להתגור ולהתפאר, אף על פי שיקחו חלקם הראוי

התרגום יונתן
משלי ב

קצח
משלי ב

הסוד, הנה יש גני אדם כעוטים אל לופציהם
המנעמים לומס סמך וקולוס לס עם דומקס:
ואיש אמונים מי ימצא, המנעמים ועוטה: איש
רש"י

ותפאר בוה, אבל מי ימצא בה איש אמונים כי
רבים ישקרו: (ז) אשרי בניו, אשרי לבניו אחרי מותו
כי יחסו בצל זכותו: (ח) מלך, כאשר יושב ה' על
סאס דין או מפורד רשטוח כעניו כל יעות האדם, אף אם עשאו סתם:

אבן עזרא
מי ימצא, פירוש אחר, שיאמר אמת על נפשו:
(ז) מתהלך בתומו, הוא יקרא צדיק: אשרי בניו
אחריו, כי בגלל צדקו יהיו מכובדים עד שיאשרו

איש חסדו, רוב בני אדם יכירו כל אחד מהם על
חסדו ויודיע לרבים מעשה צדקו. יקרא יכירי
ויודיע, וכן רשמן ימינו יקרא ילקטו בו טו: ואיש
אמונים פי ימצא, איש אמונים הוא המכסה צדקו ויש
ומסתיר חסדיו, כענין שנאמר מתן בסתר יכפה אף
לקטו בו טו, ונאמר והענין לכת עם אלהיך, ופסוק ו' ח.

יקרא איש אמונים מכסה דבר, והשנית לזאת יקרא
איש אמונים, כי כעבר נאמן לאדוניו לקיים מצותיו
לכל אשר צוהו, לא יחליף ולא ישנה דבר, כענין
שנאמר ציר נאמן לשולחיו ולקטו בו טו, והנה שלמות
מצות החסד ומעשה הצדקה בהסתירה ובכסות, שלא
להתפאר על המקבל המתנה והחסד, ושלא להכלימו
הדשנית, שלא להתגורר במלאכתו, כענין שאמרו ז"ל
בענין עסק התורה, אל תעשה עטרה להתגור בה
(אבט פ"ד מ"ג), והנה לאיש זה שלמות למצותיו,
השלמות הוא התמימות, על כן ישבח התמימות
בפסוק הבא אחריו: [פסוק] בתומו צדיק, לפי
שהזכיר למעלה רב ארם יקרא איש חסדו, והנה האיש
ההוא אינו מתהלך על דרך השלימות והתמימות
במצות, על כן אמר כי הצדיק מתהלך בשלימותו
ותומו, ועשה המצות כתקונם וכמאמרו ליראה את ה'
יתברך ולהבחינו, לא להתגורר ולהתפאר, והודיענו כי
אין האיש צדיק עד שיתהלך בתומו בעבודת הבורא
יתברך: אשרי בניו אחריה, הצדיק המתהלך בתומו
הוא המוכה לודעו אחריו, אבל העושים את המצות
להתגור ולהתפאר, אף על פי שיקחו חלקם הראוי

לשמו

תשא

ייטב

שכניתך בתוכנו דייקא, כי התוך של לבנו היה לשמו, ואמרת ועשו לי מקדש ושכנתי "בתוכם", ומרים ראש על ידי משה שהוא עמד בתפלה בעדנו, שנאמר כי תשא את ראש,

וזה עצמו שאמר הכתוב כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם, אם תרצה להרים ראש בני ישראל למה שנפקדי, ונתנו איש (שעודם כולם כאיש אחד) כופר (שדרי) נפשו (כלומר, רצונו ומחשבתו) לה (כשביל כבוד ה') כפקוד אותם (על ענין הווא. אך למען) ולא יהיה בהם נגף כפקוד אותם (על דבר המעשה, כי לא טוב עשו במעשה על כל פנים, על כן) זה יתנו כל העובר על הפקדים (פקודי המלך ביה) מחצית השקל דייקא לכפר על המעשה, ולכן סוים לכפר על נפשונתם לשון רבים, כי לפי המעשה נראה כאלו הם נפשיות רבות, וכמתנית השקל וסר עינם והמאומם יכופר וכולו קודש ישראל לה, ואחרון הכיב. ועוד מעמים תמצא בספרי ייטב פנים (פי פשוטו) פרשת שקלים ע"ש:

7

ואל בני ישראל תכר לאמר שמן משחת קודש וגו' (לאלהינו ירמוג, כי שמן רומז לחכמה ומעשים טובים, כדכתיב (קהל מ. ה) ושמן על ראשך אל יסור. אולם צדיק שיהיה לשם ה' לנחת רוח לפניו דייקא, ולא להתפאר חלילה. וכבר פירשתי (פי) אמר דה ואני עדיף תהלים י"ט. יראת ה' מהרתה (אז) עומדת לעד, לתנול לתורתו הבאים חרותו, וכדכתיב (משי) כ. ז. מתהלך בתומו (דייקא) צדיק (אז) אשרי בני אחריו. מה שאין כן שלא לשמוה. הוא רק מקריית. ואין כבודו להתהיל לבניו, על דרך אין אדם מוריש קנס לבניו, וכמו דמותא כספרים. ותינו (תהלים ק"א) ראשית חכמה יראת ה' וגו' (דייקא, ואז) תהלתו עומד לעד, שיראמו עמדת לעד מיד ולדורות לתנול לבניו:

לב

תשא

ייטב

תשמו

ריש פרשת תרומה (שיר לג, ב). אמר הקב"ה למשה מה אומות העולם אומרים שאיני חזר עמדם על שעבדו עבודה זרה, שנאמר (ש"ס) סרו מה, אפילו סוררים הן איני מציה אותם, ועמדם אני דה, שנאמר (תהלים ס"ה) ואף סוררים לשכן י"ה אלקים. כלומר אף בשעה שהם מתוארים בשם סוררים. היתה כוננתם לשכון י"ה אלקים, שיהנה כבודו יתברך בצורת הגויה, ע"כ דבריהם:

וזהו שאמר ה' (ש"ג-ד) כי שחת עמך וגו' סרו מה מן הדרך אשר צויתם שלא לעשות צורות, והם עשו ולדמו עגל מסכה. אולם תוכן לבות ה' הוא ידע מחשבותם הטובה לכבוד ה', וזהו שאמר ועתה הניחה לי, כי אני יודע שלא כפרו כי חלילה ולא בקשו לעבוד עבודה זרה (ולכן פירש רש"י, כאן פתח לו פתח). אבל ויחר "אפרי" בהם דייקא, שהמשחת התקרא אף יחר בהם, שהוא איננו יודע תעלומות לב, ואכלם, כי מלך במשפט יעמיד ארץ (משי נ"ב) ה', וכלום יש אב שמעיד על כנו שכונן לשונת או ענה משה ואמר למה ה' יחרת אפך בעמך דייקא, כלומר שלך הם, ומה לו עליהם, כי הלא אשר הוצאת מארץ מצרים ככה גדול ובד חוקה, כי לולי כחך הגדול ויך החזקה כבר היו כלים ואבירים במצרים מושגתן רשות למשחות שאינו מבחין בו (וכמו קפא קד) המציל מן הצלת אותם, וקיימא לו (וכמו קפא קד) המציל מן הנהר ומתניסות ומהלסמים הרי אלו שלו, ושוב אין רשות ל"אפרי" לקטרת עליהן, כי אין לו עליהן כלום, כי הם עמד ונחלתו. ועיין מה שכתב מולד"ה בספר ישמח משה שמות על הפסוק (עילוי, כ"ג) ואמרת וגו' בני כבודי ישראל (דהי נואפו), ואז תבין. ומכל זה יצא לנו כי ישראל היתה לבם לשמים, אך שהמעשה שעשו לא טוב היתה, שלא כך צוה ה', ולכן די כמחצית השקל:

וזהו, ישראל נקראים (שמא"ל, ג. כ) בני אחד, כי אנהנו עובדים כלנו לאל אחד, אבל אומות העולם נקראים רבים, כי עובדים לאלהות הרבה, לא ראי זה כראי זה, ולכן בעיקר, אם שהיו לו שבעים, הכתוב קרא אותן (עילוי א. ה) נפש, ועשו שש נפשות היו לו והכתוב קרא אותן (נפשות ה') נפשות ביתא, כמבואר ברש"י פרשת ויגש (ש"מ. כ"ג) בשם המדרש (תק"ד. ה.) כי יתפרדו כל פועלי און, כל אחד ואחד פונה לאלהים אחרים:

אמנם אומות העולם היו סוברים שישראל עבדו עבודה זרה חלילה כמה שאמר אלה אלהיך, שאון לאלהות הרבה, ואם כן גם הם כבדונית רבים, שכל אחד ואחד אלה אלהים אחד. וזהו שאמר הכתוב רבים אומרים לנפשי, כלומר אומות העולם (שכן נקראין רבים) הם קוראים ואומרים רבים, לנפשי, המונת נפש אחד, והם אומרים שאנו גם כן נקראים רבים ונפשות רבות, שאומרים אמה ששמענו במינו אנכי ה' אלוקיך, לא יהיה לך אלהים אחרים, כלומר שאמר כלשון יחיד "אלוקיך", ו"לך", על שם דכתיב (עילוי י"ג, ב) ויחן שם ישראל שהנו כאיש אחד בלב אחד, ולכסוף ארבעים יום אמרו אלה אלהיך ישראל, כלומר שאון לאלהות הרבה ויפרדו זה מזה, על כן אין ישועתה "לוי" באלקים שלה, כלומר מה שהיה לו ישועה כי היה מוכנה בשם "לוי" לשון יחיד, איננו שלה, כי עתה רבים הם, כמונו כמותם. אמרו ישראל ואתה ה' שהסכמת עמכם ואמרת זוכה ואתה רבים הם, כמונו כמותם. אמרו ישראל לפניך גלוי שכונתנו היה לשמים כוכות אבות, שמה שאנו מודע קודש יוצא חומר מן האבות הוא אות וראיה שלא היה כונתנו לעבודה זרה חלילה, כמו שאמר הכתוב, כי אם לשכון כבודך בהצורה הווא (כנאמר ואף סוררים הכוננה היתה לשכון י"ה אלקים) על כן כבודי שהשרית

העולם, ואתה ה' הסכמת עמכם ואמרת (עילוי כ"ג, י"ג) זוכה לאלהים יחרם, מנן בעני כוכות אבות, כבודי, שהשרית שכניתך בתוכנו ואמרת (ש"מ. כ"ג) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ומרים ראש (תחתן) שהיוני חיובין לך הרמת ראש, נתת לנו תלוי ראש על ידי משה, שנאמר כי תשא את ראש. וצריך לומר: **והנראה** לי בהקדים לכאר אומר לחלן (ל"ב) יי"א ועתה הניחה לי וגו' ויחר משה

והנראה לי כזה על פי המבואר בכזורי מאמר ראשון סימן צ"ה צ"ז באורך, שאחר שסיפר החבר בשבח ישראל כי הם זרע קדש מחצבתם מאדם ונח ושם האבות, שאל אותו הכוזרי על דבר הטאת העגל שעשו, והשיב לו החבר על דרך שכתב חזונו הראב"ע (ל"ב א) חלילה לישראל שיעבדו עבודה זרה, וחלילה לאהרן לעשותה, אבל אמרו (ל"ב א) קום עשה לנו אלהים, הוא כבוד חונה בצורת הגויה (ר"ל שיוהרד על הצורה ההוא המורגשת והעניית קודש מאתו יתברך). הנה לכבוד ה' נעשה, על כן בנה אהרן מוכח לפניו וגו', ואשר אמר כי שחת עמך, לא כתיב כל עמך כו', ע"ש. אמנם החבר תיקן זה כמה שאמר והטאתם הוא בצורה אשר נאמר עליהם, כי הוא יתברך הוזר מן הצורות כו', ע"ש. ובה פירשו המפורשים דברי המדרש

אך את שבתותי תשמרו ולא יגו. אך הוא מיעוט, את הוא ריבוי (והשלישי ברכות פ"ט ה"ח). וירצה בזה, שאפילו אם תשמרו שבת בבחינת את, ריבוי, יהיה בניינים בבחינת את, כאלו אתם מנעמים בשמורתו, כי אות הוא וגו' לדעת כי אני ה' מקדשכם, כלומר בקדושת שבת, וזה דבר שאין לו סוף, כי שבת שמה דקדושה בריך הוא (והוה יתרו פ"ח), והבן:

אך את שבתותי, תשמרו וגו' "תשמרו" בני ישראל את השבת "לעשות" את השבת וגו' ולא יגו. קרי ליה שמירה, וקרי ליה עשיה, וכן להלן בפרשת ואתחנן (דברים ה', י"ג) "שמרו" את יום השבת לקדשו כאשר צוך יי' אלקיך, ומסיים (שם ט"ז) על כן צוך יי' אלקיך "לעשות" את יום השבת:

ונראה לי על פי מה שכתב מהר"י אברבנאל (ריש) פרשת

קדשים על הפסוק (ויקרא י"ג, ט) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני יי' אלקיכם, לפי שכבוד אב ואם מפורסם במדות האנושיות, ושכל של אדם יחזיק בו, וכן שמירת שבת ממלאכה הוא ענין מנוחה והשקט, וכל אדם יחפוץ בזה לנח ביום השבת, על כן אמר גם אלה לא ישמרו בני ישראל להנאותם ושכלם, אלא מפני שהן מצות אלקיות, וזהו שאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו (לא מפני הנאתכם), אלא אני יי' אלקיכם צויתו ככה, ובעבורי ראוי שתעשו זה, ולא בבחינה אחרת, עכ"ל:

וזכור שאמרו (ראש השנה כ"ג) שמור וזכור בדבור אחד נאמרו, שבעת שמור וקיים זכור את יום השבת לקדשו, ועל כן בעת שישמור שבת כלא תעשה, מקיים מצות עשה לזכור ששומר כשכיל מצות ה' שצוה לקדשו מעשות

וגו' שמור שבת קדשך, עיי"ש. ובה מפורץ קישור הני"ל, כי בשבת נעשה הכל מאלו שלא על ידי מחשבותינו וכוונותנו כלל, אך כיצד נעשה בחול, לזה ממשיתין קדושת שבת במאמר יום אחד בשבת וכו', על כל ימות החול, והבן, וזהו שנאמר (לעיל ג', ט"ז) ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך (מלאכתך ממש דבר נש כהאי עלמא), ויום השביעי שבת (ויניע הכל) ליה אלקיך, על דרך (וציר לשבת) שבת נותנים לו וגו' ביום השביעי נתעלה, והבן:

והנה, גם במשכן הקשה הערבי נהל כנוצר לעיל איך תקשר הכל עד אין סוף, עיין שם פרשת תצוה. ולפי מה שכתבתי אחי שפיר, כי הכל נתקשר על ידי שהמשיכו בימי החול קדושת שבת, שכשבת הכל עלה למעלה, ועל כן מיצינו (נחמיה שמי' ט')

שהמנורה נעשית מאליה, והבן, וזה שאמר כאן, לתרוץ קדושת הערבי נהל, כי המשכן הוא נבדד שלמעלה ואיך מקשרין הכל עד אין סוף ב"ה, לזה אמר אך שבתותי תשמרו וגו' לדעת כי אני ה' מקדשכם, בלי אתעורתא דלתתא, ופירוש הכאר מים חיים, וזהו שאמר ששת ימים יעשה מלאכה, רומז למלאכת המשכן, שעשה מאלו כנוצר לעיל, על ידי וביום השביעי שבת שבתו קדש לה מאלו ונאמרו, תלך כן ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לזורתם קדושת שבת להמשיכו בימי החול (על דרך שפירש אאומיז זל"ה"ה (שמה משה) בפרשת יתרו (ספך הפרשה, ד"ה ע"ה, וזכור מלפניו שמור מאחריו (מכלתא יתרו, בחדש פ"ח, עיי"ש), ברית עולם, ביני ובני בני ישראל וגו' כי על ידי הוא התקשרות העולמות ביני ובין בני ישראל אפילו למעלה מהשגתם עד אין סוף ב"ה, והפעם, כי ששת ימים וגו' וביום השביעי שבת ונפש, והבן:

ומקדשי תיראו, כי שניהם הכנה על התעוד לכא, והיינו דספך מצות שבת למשכן, לחרות שמעם אחד להם:

וכזה יש לפרש מה דאיתא בספרים על מה שנאמר בכתוב "ואתה" דבר וגו' אך את שבתותי וגו', כי משה בודד לזמן במצרים יום מנוחה את יום השבת קודם שנצטוו (ס"ד כ"ח), ולדרכנו יאמר המעם, שזה היה הכנה שיצו ישראל כלי מוכן לקבל קדושת שבת שלאחר שנצטוו, וזהו שנאמר ואתה (שבררת להם שבת כמצרים, הכנה על העתיד לאחר שנצטוו), דבר אל בני ישראל (לאמר) אך את שבתותי תשמרו כי אות הוא וגו' לדורותיכם (העתידי), כי אות הוא על שלעתידי, ומופת על של עתה, לדעת כי אני ה' מקדשכם, מומן אתכם על שבת הכא, וזה השבת של עתה הכנה על של עתיד, כמו המקדש:

אז יאמר על פי מה שכתב בספר סודו של שבת (ד"ה שורש א ע"ג א) ובספר באר מים חיים בפסוקים אלו (ד"ה ע"ה נבאר) לכאר מעלת שבת, שהוא קדוש מאלו בלי אתעורתא דלתתא, עיי"ש. ובה פירשתי (פר קדושים ד"ה הנ"ח) קודש הוא לכל שבת המלכה, אל תוך בתים להניח ברכה (מאלו, הנם) כלל מושבותיכם לא תעשו מלאכה (ונפרת לים שם, המסחיל יתרו א' עליו), והבן, ובה אני מוכן המעם שאומרים ככל יום אחד התפלג (שיר של י"ח) היום יום (כך וכך) בשבת, כי הקשה בספר ערבי נהל איך על ידי תפלה מקשרין העולמות עד אין סוף ב"ה, שהוא למעלה מהשגת ואת מחשכה תפוסא ביה כלל, עיין בדבריו בפרשת תצוה, ועיין עוד מה שכתב בפרשת ויקרא (ד"ה א) תורוץ שעל ידי שבת מתעלה הכל ממדרגה למדרגה, וזהו (נפרת הני"ל, המסחיל יתרו יקרא) דעה הכמה לנפשו והיא "כתר" לראש

וזוהו שנאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לשמן, כפירוש רש"י פרשת תרומה (לעיל כ"ג, ט) על ויקחו לי, אז לדורותיכם, יהיה קיים לדורותיכם אחרים, לכן על כשר אדם (ר"ל כשכיל בשר אדם, הוא הגוף והנאותו) לא ייסך, וכמתכנתו לא תעשו כמותו (על דרך (שם) כ"ה) לא תעשה לך פסל וכל תמונה, כי אם קדש הוא קדש יהיה לכם:

ואתה דבר אל בני ישראל וגו' ולא יגו. להבין מה ענין שבת למושכן, עיין רש"י. הנראה לי על פי מה שכתב מוזה"ה (שמה משה) בפרשת תצוה (ע"ה"ס בח"ה, ד"ה ובן) לפרש תביאמו ותפעמו בו (לעיל פ"ג, י"ג) כי שני בתי מקדשים שנהרסו ונחרבו לא היו פועל ריק ח"ו, כי אם היו הכנה על מקדש העתיד, כי לולי שקבלה הארץ קדושה ממקדשים הקודמים לא היה ככחה לסבול קדושת בית המקדש העתידי, מעשה ידי יוצר ב"ה, וזהו שנאמר (שם) מוכן לשבתך פלגת ה', וזהו שאמר שלמה (מלכים א' ה' ט') בנה בניתי בית זבול לך "מכון" לשבתך עולמים, ע"כ דבריו, ועל פי זה פירשתי בהפסרת ונפש (וחפאי לו, כ"ח) וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל, כלומר מכין ומזמין את ישראל (כי קדושים לשון הזמנה, כדאיתא פרק קמא דקידושין כ"ג), כהיות (כשכיל היות) "מקדשיו" (ויקרא) כתובם לעולם:

והנה, כמו שהמקדש הוא הכנה על העתיד, כמו כן שבת שהוא אחד משישים בעולם הכא (בכית ג"ג), הוא הכנה על שבת העתיד, יום שכולו שבת, כי אלוהי שבת שהוא מעין עולם הבא, לא היונו יכולים למכיל קדושת שבת העתיד, והבן, ולכן כתיב למעלה פרשת תרומה (כ"ה ט) ככל אשר אני מראה וגו' וכן תעשו לעתיד, והבן, והיינו דכתיב בתורה שני פעמים (ויקרא י"ג, ט) את שבתותי תשמורו

שם

ויקרא כא אמר

אור החיים

בפרק ג' מכלכות חז"ל ואחד כמה ואחד שאר
 בעומות הפורשות מן כמה שנאמר לפני ע"ל.
 והקצו עליו מדתניח צורת הכהנים זה לשונם אין
 לי אלה כמה מנין לצבות כהם תלמוד לומר לפני.
 מנין לרבות כל בעומות הפורשות מן כמה תלמוד
 לומר ואמרת אליהם לצבות וכו' ע"כ. וחז"ן הכסף
 משנה שסובר רמב"ם שמיצבת לפני למדין כל
 שקוליהם כ"ס וקרא לא נריך אלא אסתמחה ע"כ.
 ואין דברי הכסף משנה נראים, כי מנין לו לרמב"ם
 לצבות בין חדש שלא דברי בברייתא. אכן הכון
 הוא כי רמב"ם ז"ל ברייתא אחת הוא שראה
 והכה הוא כחוצה צפסיקתא, זה לשונם אמר
 ואמרת להוהיר גדולים על הקטנים, לפני לא
 יעמא להבזי רביעית דם שחל מן כמה שהוא
 בלא יעמא ע"כ, והוציאה ברייתא זו ביצמות
 (ק"י ז"ל). ולפי ברייתא זו תתחייב לומר שם שאר
 עומות הפורשות מן כמה מתרצות מן לפני שהרי
 דורש כפל ואמרת להוהיר גדולים על הקטנים.
 והדבר פשוט אליו שנעלמה ברייתא זו מעיני
 הכסף משנה, והלאה שכתב הרב צפסיקתא הוצרך דין
 י"ב זה לשונם כהן קטן וכו' גדולים וכו' כפירש"י
 אמר ואמרת וגו' עד כאן, הנה כמה שמוכיח דין
 זה מדברי רש"י ולא מדברי בברייתא אחת וידע
 שלא ידע בברייתא. ושאר ליישב מנין להם לדורש
 מציבת לפני רביעית דם וכו', והלמה הולך לומר
 לפני להודיע שאינו מזכיר אלא על עומתה מה ולא
 על שאר עומות, ויש לומר שהיה לו לומר למת לא
 יעמא ומתאמרו לפני דרשו רביעית דם וכו' ע"כ.
 אור החיים

י"ח) גם שאין מינה לפני אמר לרבות דוקא דם ומדין הכל.
 מדרש לקח טוב והבנתה לא ראה, ואינו רואה שום קושית, כי לו יהיה כן, הלא בדברי לא נאמר שפסיקתא ללא ראה ברייתא
 הוצא צפסיקתא, ואם לא ראה צפסיקתא לראו ביצמות. (ב) ואם כן אין לרבות מואמרת אליהם שאר עומות כח"כ. ושעמתי
 לאמר שדעתי מעומתה העעמי להמתיר ז"ל בכסף משנה כה: כפירש"י אמר וכו' אבל בכסף משנה שלפניו הוא: בני דרש אמר וכו',
 לומר ממתק רגל שחלל על החיים ועשה ממנו ריש"י, ואם כן נולד לומר שדעת הכסף משנה גם כן מזה הכהרת ללמוד שאר עומות
 מן לפני, אלא שחלל כהן הוצרך בהנים ואמר עליו שהוא אסתמחה כדי להשוותו עם ברייתא דרבימות. (בא) פי מודר לבסוף
 ליעמא מחלס חי שעתה ממת. (בב) מנו שאמרנו (לעית הרמנים וכו'ו לברכה, שם הבין שגוג זה שעתמא לוקה, והגם
 שאמרנו שדין זה יאל לו להרמנים מלשון הכחוש שאמר יעמא כחיר"ק תחת חיר"י, אין זה תפסיק, שם יאמר הכחוש לפני בלי
 "יעמא" יעני אמרים שחור על הקטנים שגדולים מואמרת עליהם. (בג) שחלל גם על שעת עברה לאמר בלי
 טעם. (בר) יוכל לטעור עד לו. (בד) שאין להם לטעור וכו'. (בז) הקדמה הוא מיתרת, שאני ודעתי שאינו ואמו וכו'
 שארם וקרינים הם, ודי לומר כי אם לאינו וגו'.

אונקלוס

ויקרא כא אמר

שנמ

לקט בדור

כאן שאינו במקומו לומר בני אהרן, שאין המדובר ממנו
 ממש, לזה הגם שבכל הורה אין לשון וכו' ממעט נשים, שהמת צורך עמיניו, ולא מה מלה חיר"כ - יצמח ס':
 וידענו שלענין לא מעשה מחויבים הם כהנים, שאני הכה (צ) כי אם לשאריו, אין שאריו ללא אשתו חיר"כ -
 דמעטן קרא, ואין עליהן איסור עומתה מה, ועוד שכתבנו
 אומר טעם למטה זו באמרו קדושים יהיו וגו' כי אם אפי' ה' וגו' הם מקריבים, ונשים לאו בני הקרבה ניסו
 (צ"ד): ה' ר"ל צממי אין פירושו צממי על כהן, שזה אין לו שחר, אלא צממי על מה, וכל עוד שקורא ועיניו אוחז,
 כלומר שומעים קולו יקרה צממי ואינו מה מזה, ודחוק הכחוש להשמיטו מה מזה בבין גדול שעת שגם חיוב מזהו יש
 לבסוף להשתקף כמה מזה, שאם רק להחיר מיוחד הימר על כהן חיר"כ, אם כהן גדול מומר כ"ש כהן חיר"כ (מ"ז): (ו)
 אין זה פשוט על מקרא, פשוט הוא הקדמה וכל על כל הקריבים, ואח"כ מנה הכחוש מי הוא הקרוב שאר, ולזה לא אמר
 הכחוש ולאמו בול"י, אלא מאמר שמיחה הוא, ופי' לא ידעין של כל קריבים הם, גם לא אמר כל שאר, ועוד מההנהגה
 ואמר הקרוב אליו, ופי' שאר שאינו קרוב, וזה ענוות הכחוש לרבות עוד שאר שלא כתב, והיא אשתו, ונקרבה זו לרין
 להחיות הקרוב אליו, שלא כל פעם היא קרובה, ועל למעט ארוסתה שקבלה קדושה ועיניו לא נכנסה לחופה והיא בנית אפי', לנבי
 אחרת שמתם ארדה מדין ארוסה, שפי' ארוסה שקבלה קדושה ועיניו לא נכנסה לחופה והיא בנית אפי', לנבי
 בעלה ממעטין לה שערין לא נמקרה אליו, ולנבי אמה מדין לא נמקרה ממנו שיהי בנית אפי' ואינו, ואין
 קושית למה אמר הכחוש, הקריב"ו לשון וכו', כי הלא אמרנו שאין זה פשוט על מקרא, ועל פי פשוטו פירושו כל שאר
 ושאר, ושאר לשון וכו' הוא (ג"א), ולזה קרא ארוסה חיר"כ במו"ל, "מדברי צופרים", כי דבר שלא נכתב בפירוש רק חו"ל
 לומר ארוס מן התקרה דבר לומר עליו מדברי צופרים "ול' הוליוהו מן הכחוש (מ"ל), ועיניו פניו בלי יקר
 שמתוך (ואמר שהוא פשוט) למה הוליו הכחוש לשון שאר, ולמה אמר לשון וכו', ולמה הקריבה לאינו ולאמו, ופי'
 דכיהם ז"ל שאמרו אין שאר אלא אשתו, אין שאר או אלא אשתו (רא"ש), וכן הוא בכל מקום דברי חו"ל או רש"י
 כשאמרנו דרך שלילה, אין זו אלא" פירושו שכל מה ההכרח אי אפשר לפרשו רק דרך זה, ולא היה נכון לומר שאר או
 אשתו, שהיה משמע שכן פירושו, ואין זה אמת, ולא יקשה לך למה לפרוש זה בכלל הוא אמר לקמן לא יעמא בעל צממי
 להחל, ופירושו זו שלא יעמא לאשתו פסולה, א"כ ממיילא שמע שלאשתו כשהי יול הוא למת, אין זו קושית, ראשית בין
 כאן ובין שם אין זה פשוט (ועיניו שם) וחד מה, ומס לא שמע רק שמתה, ותכלן שמע שמתה חיות יש, שגמר אמר לה
 יעמא שפירושו מזה, ופי' על כל המכר דלקמן (צ"ל):

אור החיים

פסקי רמב"ם על נכון, וצוה נצוא ליישב דקדוק נאמר מה' גם לישראל, זה יתיק לך פירושו"י)
 הכחוש שכתב לומר אמר ואמרת, כי לך שזה ה' שהאזהרה בא כאן גם לישראל שלא יעמא
 לכהנים גם לאחרים על עומתהם, כנגד הכהנים וצורת כהנים (לקמן כ"ד) אמר זה
 אמר אמר אל הכהנים, ונגד אזהרת אחרים שלא לשונם וידבר משה הוהיר את אהרן על ידי כהנים
 יעמא אמר ואמרת אליהם, ואלו שמיצבת אליהם ואת כהנים על ידי ישראל ואת כהנים זה על ידי
 חוצות לישראל המצויים בכל המצות"י, והמנל
 שאמר בסוף ענין זה (פסוק כ"ד) וידבר משה אל **לנפש**, י"ח ח"ל דרשו (ח"כ) לצבות רביעית
 אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל הרי שכליו **אור החיים**
 דס"י) וכו', ורואינו לרמב"ם ז"ל שכתב

עלנו בור"ח תחת חיר"י, משא"כ בעומת מיר אמר על יפה מה לא יפא" כעניו לומר. י"ח פי' הגם שלא מכר בפניה ישראל,
 עומתו על אדם שהורה ימנה להם. (שו) שא"כ למה אמר לישראל, והוא לא נצוה, ואם כפירש"י להחיר חיר"כ, הלא כל המת
 כן הוא, ומה שכתב. (שו) ולא אמר למת. י"ח שהגם תלו בו.

ה' (ד') בג'ג'ג'ת ענינין פתגמא ומאמר קדישין וְשִׁאלָתָא, אָבֵל
 הַתְּחִילוּתִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יֵצֵר הָרַע הַלְוָאי לְשִׁמֵי אַמְיָרוֹת
 יִצְמְדוּ הָדָא הוּא דְכְּתִיב וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אָמַר אֵל
 הַכְּהֵנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְגו'.

מסורת המדרש
 ה' אר"ל מראה
 שמיצאו אמרין ליש
 שם עין לעיל ג' ו'
 מסל לישראל
 זכתי ליש כאן תיבני
 ע"ע שמ"ד לא' ט'

ו' דבר אחר אמר אֵל הַכְּהֵנִים, הָדָא הוּא דְכְּתִיב
 (תהלים יט.) יִרְאֵת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לְעֵד, אָמַר רַבִּי לֹוי
 מִיִּרְאֵה שְׁתַּמְרָא אֶהְרֹן מִלְּפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זָכָה וְנִתְּנָה
 לוֹ הַפְּרִשָׁה הַזֹּה שְׁאִינֶה זֹה מִפְּנֵי וְלֹא מִכְּנִי וְלֹא מִכְּנִי
 כְּנִי עַד סוֹף כֵּל הַדּוֹרוֹת וְאִיזוֹ זוֹ פִּרְשַׁת הַמַּת שְׁנֵאָמַר
 וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אָמַר אֵל הַכְּהֵנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן.⁷

ה' רַבִּי פְּרִכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי לֹוי אָמַר מִשְׁלַל לִישְׁרָאֵל וְכֵהֵן
 שְׁנֹכְפֹו נִמְסַר לְהָן רֹפְאֵי מְמַחֶה וְהִיָּה מְצִיָּה אֵת יִשְׂרָאֵל
 וּמְנִיחַ אֵת הַכְּהֵן אָמַר לוֹ הַכְּהֵן מִפְּנֵי מָה אָמְתָה מְצִיָּה אֵת
 יִשְׂרָאֵל וְאָמְתָה מְנִיחֵי אָמַר לוֹ זֶה יִשְׂרָאֵל הוּא וְדָרְכוּ לְהֵלֵךְ
 בֵּין הַקְּבֻרוֹת אָבֵל כְּהֵן וְאִין וְכִרְכֵּךְ לְהֵלֵךְ בֵּין הַקְּבֻרוֹת
 לְפִיכֹךְ אָנִי מְצִיָּה אֵת יִשְׂרָאֵל וּמְנִיחֵךְ כִּי הָעֵלְיוֹנִים שְׁאִין
 יֵצֵר הָרַע מְצִיָּה בָּהֶם אַמְיָרָה אַחַת דִּיָּה לְהֵם שְׁנֵאָמַר (דניאל

בהם — למוננס מלעשוה דבר ה' לכן — אמירה אחת דייה להם — לציוחם מה לעשות וכמו
 — שנאמר — על דבר שבת דין של מלאכי מעלה גזר ואמר: "במזירת עיריין פתגמא, ומאמר
 קדישין שאלתא" — "בגזירת 'הענווים' בא הדבר, ובמאמר 'הקדושים' באה המשאלה, הם
 המלאכים, האמורים שם שה' גזר עליהם לאמור לעשות כאותו דבר משאלה האמורה שם עינין פייתו).
 והרי 'אמירה' אחת, ודי להם שלא ישנו את חפדיהם, אבל — בני אדם — התחננונים, ואפילו
 הכהנים, הרוזנים וההיידים שכולם עיני פייתו, ישש בהם יצריהרע, המונע בעדם מלקיים חפדיהם
 כראוי, לכן הם 'עינין אמירה דימו ואמיות' (נתתי שם), ועם כל זה — הלואי לשתי אמירות
 עמדו — בהם שלא לשנות את חפדיהם (ועיין לעיל כו, ט), הודא הוא דכתיב — וזו שאמר
 הכתוב בפרשתנו: 'ויאמר ה' אל משה, אמור אל הכהנים בני אהרון ואמרת אליהם', גם
 'אמר' וגם 'זאמרת'.

כטרס תנן החמה בכוףי, גלגל חמה כטמון מתחת לפני הארץ, ואורו עמוס 'זשקט' (עי' ביב כה).
 זוהו: "אין אומר ואין דברים, גלי נשמע מוסר"; כיון שיצאו לעולם — להדאוח בו ולהאיר בו.
 כגון מהנן החמה בכוףי, ברקיע שעל פני הארץ, מקום ממשלחם, כמו שנאמר בהם בצבא השמים.
 במעשה בראשית (בראשית א, ט-טו): "את המאור הגדול למשמלת היום ואת המאור הקטן למשמלת
 הלילה, ואת הכוכבים, ויתן אותן אליהם בניקיע השמים להאיר על הארץ ולמשול", כאן הם מושלים בדעש
 (עי' ביב ג, ז), ובאור חזקן, וכדרכם של בני אדם אשר בארץ ששלטונם ומשפטם במשאם ומתנם בדעש
 ברעש גדול וכרכיבו דברים, שכן — כמה שטרות, כמה גזרי דינין — נעשים בעולם כדי לעשות
 בו צדק, כנדרש למעלה, ולכן, כמנוג מקום שלטונם, גם צבא השמים במשלם כאן, הרי: "בכל
 הארץ יצא קום ונקמה תגל מליהם" — כיון שיצא קן מהלכם בארץ, מליהם ממלאים מלא העולם.

ה' ובאותה דרך שודרש כאן, שגם צבא השמים משנים טבעם בהגיעם לארץ, מפני ריבוי הדינים
 הרבים שיש בין יושביה, כן גם ידרש ענין ריבוי האמירות "אמר" "זאמרת" בבוא הכתוב להזהיר
 יושבי ארץ התחננים בהיידות דיני טומאה וטהרה — רבי ברכיה, בשם רבי לוי, אמר: משל
 — למה הדבר דומה: לישראל וכהן שנכפו — שחלו ב"מחלת הנפילה", שרות רעה נכנסת וכופה
 להתנועע ולצעוק ולהתעורר עד לכדי נפילה באין אונים ועי ערוץ עין "יפי" השישי, מזמן לזמן.
 הרפואים היא לגרש מהם הרח הרעה, השר, שנכנס בהם לכפותם, נמסר להן רופא מומחה —
 לרפואתם ולהסר מהם הרח הרעה, ודייה — הרופא — מצוה את — אותו החולה שהוא —
 ישראל, באזהרה שרופא מזוהר חולה כזה, שלא ילך לבית הקברות, מקום שהרוחות מצויות שם
 ביותר ושלטות לכפות, ומניח — הרופא — את — אותו החולה שהוא — הכהן —
 מלהזיזו על ההמנעות מהליכה לבית הקברות: אמר לו — "אומתי" (לפיכא כאן תרכי"ו) — הכהן:
 "אזוניתי רופאי" (שם), מפני מה אתה מצוה את ישראל — זה על הוודיות לצרכי רפואתו, ואתה
 מניחני — מבלי לצויתני ולהידיני להחרי ולהרפא? אמר לו: זה, ישראל הוא ודרכו להלך
 בין הקברות, אבל אתה אתה כהן, ואין דרכך להלך בין הקברות, שהכתובים מזהירים על כך מן
 התורה, וזה נוהגם חמדי (ראה לעיל כו, ז), לפיכך אני מצוה את — החולה שהוא — ישראל,
 שימונע מעתה ממה שאינו נמנע חמדי, ומניחך — מלהידיך, שכן ידע אני שמלבד כן לא הלך
 לשם: כך, העליונים — שבברואים, המלאכים וצבא השמים, לפי — שאין יצריהרע מצוי

תהלים י"ט

רד"ק

האל בה לזמן אלא עד עולמי עד היא: משפטי ה' סעמם גלוי, אך יאמר עליהם נחמדים ומתוקים וסוהורים, אף על פי שהם כן למי ששעמם נראה לו הנה אין טעמם נראה לרוב בני אדם, ואמר הדיבתי שהיא שלמה כלה לא יחסר דבר בה מכל הדיבתי שצריך אדם להם בעולם הזה ובעוה"ב: ואמר עדות ה' נאמנה, כי אין כזב בה, כי שכן הכבוד בישראל לעיני כל ישראל אין מכושי ומפקפק: ואמר מוכיפת פתי, כי כל דברי המשכן חכמה נפלאה, כי לא דבר ריק הוא, המורה והמבטוח והידיעות וכן כל הדיבתי כולם מורים על חכמה, עד שיקראו אותו החכמים עולם האמצעי שהוא דמות העולם העליון ודמות העולם הקטן, וכן שמירת השבת היא חכמה גדולה שהחוקר האדם בגללה על חודש העולם וכל מעשה בראשית והוא חכמת השבוע, ואף על פי שמחלק התארים האלה ואמר לתורה תמימה משיבת נפש, ואמר על העדות נאמנה מחכמת פתי, וכן לאחרים. כולם שרים בחארים ולא אמר חזקתי הנה על האחר רק הוא הדין על חביו, אלא שסמך על חזקתי אל המתואר הקרוב אליו שצריך ללמוד עליו כפי התואר כמו שפירשנו וכמו שנפרש, ואמר צורת ה' ברה, כל מצוה ומצוה במקום שהיא כרה וזכה מאין כל טיג, ופאירת עינים, כי הנה שהם כלא מצות הם הולכים בחושן, כי המצות יאירו הלב והם מדרגה לעלות אל הכבוד הגדול: (י) יראת ה', הם הדיבתי שיעשו אותם בסתר, או בלי דעת אדם, כמו הגנבה היוהר במדות והמשקלות, והם הדיבתי שכתוב בהם יראת מאלוהיך, והיראה הטהרה מאין טיג, כי הדיבתי רעים שהם בגלוי ימנע אדם מעשותם מיראת בני אדם, והנה הכסף שהוא אינו טהור כי יש בו טיגים, אבל הדיבתי שהם בסתר ימנעו אדם לעשותם מיראת האל לבדו, היראה היא טהורה, כי אין בו טיגים: ואמר עומדת צעיר, כי יש מצות שיש להם מקום וזמן, והדיבתי שהם ביראת ה' הם העומדים לעד אין להם זמן, או אמר עומדת לעד על כל התורה, שלא צוה

סדרשי חז"ל

הע והתורה אשת איש הדיבתי בטלן ועל כשר ורם, שכן כתיב בספר תהלים על יד הוד מלך ישראל פקודי ה' ישרים משמחי לב, (אוריג' פה).
מוני לעיניך שירה מן התורה, שנאמר: ושבת כשם ה' אליהי, איהו שירת שבשם, היו אמר זה שירה, רב מתנה אמר מוכיח, חתה אשתו לא עבדת את ה' אליהי בשמחה ובטוב לבב, איהוה פבורה שהיא בשמחה ובטוב לבב היו אמר זה שירה, ואמא דברי תורה דכתב פקודי ה' ישרים משמחי לב, משמחי לב אקירו טוב לא אקירו, (עובין יא).
תני חזקיה ברי חיאי: דברי תורה עטרה לראש, ענף לצואר, ומנע צופים, מלפלין דכתבי צופים אמרתן מאה, (פסקימא).

צח תהלים י"ט חרגום
 ישרים משמחי לב מצות יהוה פרה פריא מנהא עיני:
 מארת עינים: היראת יהוה | פהורה
 עומדת לעד משמחי יהוה אמת צדקו הנהא ופאו פרהא:
 יחיד: יא הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים אובריון סגני ובסמיון רש"י

(ט) ברה. מלכות, מורה, עדות, פקודי, מלות, ממשע טומעי מורה, ומוסס נסופן אלמנ לזקו ילמל, משפטי, ששה כנגד ששה פקדי משנה, ופני יחזיו, כולס יחד ממוקסס נסופן ולממ: סחכיות כל סס וסס ממשע מיעוט עס וסס עלמו, כנגד פתי, נמנת חכמה לפמלס:
מצודת דוד
 פתי, אבל השמש לפעמים יכניס חומר כמות האדם וישתגע: (ט) משמחי צ"ב, ולא כן השמש כי מכניס דאנה כלב האדם שלא יהיה ללקח ברוך חומר: פאירת עינים, פאירת עינים כהוה:
 (י) עומדת צעיר, ולא כן השמש, כי לפעמים יכסו הענן: צדקו יחזיו, אינם מכחישים זה את זה, אבל השמש כשהוא נראה בזה האופן אינו נראה כהאופן שממולו וכאלו מכחיש זה את זה: (יא) הנחמדים, למי שחומר מהם אין לו דבר יעורר עליו, כי חמדים מהם לו מזהב וגוי, ומתוקים מהם לו מדבש וגוי:

אבן עזרא

מצוה והשם הפקודים כלב, והוכיז ישרים עומהם כי ונגדו השמש אמר טהורה, בעבור שיש פעמים כל המשכילים מתכזבים עליהם בדרך הישר שאין שיקוד השמש אף על פי שגופה טהור, הוא רק שם מכשול. ואמר משמחי צ"ב כי בעבורם יגיעו החכם למעלת שמחת עולם, ונגדו השמש הזכיר ישרים, כעבור כי מהלך השמש על סדני גלגל המולדת הוא הדרך הישר, ועוד יחזיר לפקודים כי השמש פעמים נוטה מגלגל המישור השמחת לב כנגד השמש, כי ככה הוא רק ביום השמחה ולא כלילה, והפקודים משמחים תמיד, ופסות ה' מצות עשה, וקראם מצות בעבור שאין כחוב בוטבם למה צוה, ואמר עליהם ברה כי כן הם לכדי לבב על כן פאירת עינים כאדם שהיה בחשן, ונגדו השמש אמר ברה כי אין בה כרמות שחרות בתוכה כמו ללבנה, ויתרון המצות כי העבים יסתירו אור השמש ביום, ולא כן המצוה, ומאירת עינים כי היא אור העולם ביום גם כלילה, כי אור הלבנה מורה בראיות גמורות: (י) יראת, מצות לא תעשה, ואמר פהורה כי הטהור הוא שלא יתנאל במצות לא תעשה: עומדת צעיר, שלא יתכן שהשם יחיד האסור, והתקדים ונתנם כלב, והשכל מורה עליהם שהרי כתיב אחר כך מצוה ה' ברה, ואם כן מה הם פקודי אלא לשון גניזה ונחמה שהשכל מורה עליהם, ולכן הם ישרים ומשמחי לב החכם שישמח על שכלו כאשר יגבר על הגוף וינהגו בדרכי השכל, והנה לב הפורה על השכל: ואמר יראת, שהיא ראשית המצות ועקרים, לומר אלא על המצות שפעמם גלוי ונראה, והחוקים

רד"ק

כי העבר אם לא ירא מאורן לא יעשה מצותו, והיראה הגמורה בסתר, ואמר המשפטים שהם הדינים כין אדם לחביו, והנה זכר לו כל לשונות המצוה לבר תקום, והעטם כי אמר עליהם המימה וברו ישרים משמחי לב וכל הנמשכים, וכל זה לא יתכן לומר אלא על המצות שפעמם גלוי ונראה, והחוקים

שְׂמֵיָא מִפְּלִיטֵי עֲמֻכּוֹן כּ לָא עֲמֻכּוֹס: כּ לָא תַעֲשׂוּן אֲתֵי אֱלֹהֵי
 תַעֲבֻדוֹן גְּדַמֵי דְחֻזְן דְּכֻפָּי לְכַפָּי וְאֵלֹהֵי זָקֵב לָא תַעֲשׂוּן לְכֻסֵּי:
 וְדַחֲלָן דְרֵהֵב לָא תַעֲבֻדוֹן קְבוֹן: כֻּסָּף מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשׂוּהֵי לִי וְזִבְחֹתַי
 כֹּא מִדְּבַח אֲרֻמָּתָא תַעֲבֹר גְּדַמֵי כֹּא מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשׂוּהֵי לִי וְזִבְחֹתַי

לקם בדור

רש"י

רש"י ויט שמות וירד (סג) לא תעשו אתי לא (טז) ואלו מצות מאתי או כלמי ומלמי מה שמכר כסף
 תעשו דמות שמשיהו המשמשים לפי צמחם (סג) דמיון כנון מס וזב כסף מור (משלי י"א כ"ג) פירוש
 אלהי כסף. כל להכיר על הכרוזים שחש עושכ מס, ומלמלא לא דמות מלאכים ולא דמות אומנים ולא
 לעמוד אחי שלי יסיו של כסף, שאם שיתם דמות כרוזים (ד"ר"ס): (ג) פי צהבת להשיך בית אמר
 לעשותם של כסף הכי כן לפני כאלהות (סג) ואלהי זהב, ומה נפ"מ כסף, או ען או ברזל, עוד הליל ואלהי כסף
 זהב, כל להכיר שלא יוסוף על צ', שאם עשית ד"ר"ס מה נפ"מ כסף, או ען או ברזל, עוד הליל ואלהי כסף
 הכי כן לפני כאלהי זהב (סג) לא תעשו לכם, לא כסף וכו' שנקשר גם למטה עו"ה, אמר (בבית מקדשי) אלהי
 האמר הכי עשה כרוזים צנתי כנסיות וצנתי כסף וכו' (מ"ל), גם אין לומר שכל המן אחד למטה לא
 מדרכותי כדרך שאלי עושב צנתי עולמים, לכ מעש צנתי מקדשי אלהי כסף, שא"ל למה אמר עוד הפעם
 לאמר לא תעשו לכם (סג) (כל) מוזבח אדמה, יי דברים (ג"א), ועוד הליל לא תעשו אלהי כסף ואלהי זהב
 מוזבח צדמה, שלא יענו על גבי עמודים או על לא תעשו לכם כל כבד אמר לא תעשו אלהי כסף ואלהי זהב
 גבי כספין* (מכילי - זכחם י"ח), דבר אחר שהיה* דברים (ג"א), ועוד הליל לא תעשו אלהי כסף ואלהי זהב
 ממלא את חלל הכחצת הכחצת אדמה בשבת חתיק אמר, שזה יוסד הדיעה, לזה צהבת לומר לא תעשו אלהי
 (מכילי) תעשה לי, שהיא חלתי עשייתו לשמי אמר אלהי כסף וכו' (ג"א), ועוד הליל לא תעשו אלהי כסף ואלהי זהב
 (סג) וזבחת עליה אלגיה (פס"ו) כמו (במד' ב' כ') שדומה יותר לז' ויש ג' (ג"א), והדיוק מלות הוא"ו
 ועליו מטה מנשה, או אילו אלא עליו ממש תלמוד שהוא מוסף עו"ה: (אלהי כסף) מישוט אלהי שנים, כלומר
 לומר (דבר י"ב כ"ב) הכשר והדס על חצות כ' אלהי, (אלהי זהב) שאם מוסף עליו היה צנתיים ואלהי אפילו
 שמי נחמתי - בנים - בנים - שמי

רש"י

שמי נחמתי

אור החיים

נכות אחתם כדי שלא תהיה לכם עננה למה לא כ. לא תעשון אחי וגו'. לריך למה אומריו חיבת
 יצא כ' את כל ישראל, הכי ניסה אותם אחייהו. ורבותיו ז"ל (מכילתא) דרשו
 צנצנציהו ולא יכלו עמוד: שלא יעשו הכרוזים ד"ר"ס, והוא אומריו אלהי זהב
 אור בדור
 טעם ב' ובעבור מהי ירחמי וגו', זה סמיה לאמריו אל מילוי. רנדי) ולפי זה יהיה פירוש נכות מלפון נפיון, ולא מלפון ארס
 נפי. רנדי) היכן הוא מקום שאלי אמר. רנדי) ופירוש אמר בבית מקדש:

הֲאֵלֹהִים וּבַעֲבוּר תַּהֲיֶיהָ יִרְאֲתוּ עַל-
 פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ: יִי וַיַּעֲמֹד הָעָם
 מִרְחֹק וּמִיֵּשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הַעֲרֵפֶל אֲשֶׁר-
 שָׁם הֲאֵלֹהִים: ס כַּפְסֵר יֵי וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מִיֵּשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אַתֶּם רְאִיתֶם בִּי מִן־הַשָּׁמַיִם הַבְּרִיתִי
 לְכֶם בְּדֹר

רש"י

לקם בדור

מפרש מלפון נפיון, כי נפיון מלפון הקב"ה אל האדם שיך כמו (שפי" ט"ז) הכימו נכס"י, ארס נכס"י
 דגנר צנתייה מלי, אלא אין שיך לנסותו אם יש בו כח כ"ס, ונכס על הצנעה (סג ז' ט"ו), שהוא זקוף:
 לקבל דברים נעבים כאלו, אם מלא נשמחו אם ישאר נמים, ובעבור תהיה יראהו, על ידי שראיתם אותו
 גם סיפא דקדוש חכמים וזה שאמר ובעבור מהי ירחמי על ירחוי ומלוויים חדשו כי אין זולתו ויורחו מפניו:
 פניכם, הכי לך שיוודע מלאות אמרית דע מה יהיה (יח) נגש אל הערפל, לפנים משלש מחולותי
 המלכות ולא עשו לנפיון: (ג) הוא ען גדול צננה מוסך ען וערפל (מכילי), שאלמר (דבר י"ח) והכר
 ויראשו דגל לנפיון שיראו אותו מרחוק: (מד) דלא"כ בוטר בלש עד לב השמים חסך ען וערפל, ערפל
 מיותר הוא, כי מלחמי ויעמד העם מרחוק נשמע שמה הוא עב הענן, שאמר* לו (י"ט ט"ז) הכה ארבי כל אלק
 נשאר בקרוי, אלא רחוי לא רק שנשאר בקרוי אלא גם לפני צעז הענן: (יט) בה האומר, בלפון הוכ"ס (מכילי):
 ולפנים (מ"ל), ואמר שלש מחלות דמיון צפי ואחמץ חסך ען וערפל, הוא עב הענן, שאמר* לו (י"ט ט"ז) הכה ארבי כל אלק
 ען וערפל, הכי כן ג', ען יותר עב חסך, וערפל הוא למה שאחרים משחין לו, שמה שאחרים משחין לו
 מענה של ען, וכתיב אשר עס האלקים א"י"כ הוא הפנימי פעמים שלבו חלוק מלהאמין (סג) כי מן השמים
 (כ"ב): (מה) בלפון הקודש (מכילי), גם יש נשמע דברתי עמכם, וכתיב אשר אומר (י"ט ב') וירד כ'
 כמדד הוא שלא יתקף רישא לסיפא וסיפא לרישא, ומנו על הר סיני, כל הכחצו השלבו הכרוזים צנתיים, מן
 שאמרנו לעיל (י"ט ג') עיי"ש, זה צנן אב לכל המורה, השמים השמיים את קולו לוסרך ועל הארץ הראך
 משא"כ מלעיל אין ראיה, לפי שצריך לומר צנתי עקב בלפון את אשו הגדולה (דבר י"ח), כבודו בשמיים ולא
 זה ולג"כ בלפון זה, לזה אמר כה האמר, וכן ממה שאמר ונצורקו על הארץ* (סג) דבר אחר הכרוזים השמים
 צפי שמות כה האמר אלהי שלמי וכו' אין ראיה, שהכוונה ושמי השמים והלענון על הכר, וכן הוא אומר (ה' י"ח)
 שדוקא למשה האמר אשר אלהי, אלא לגבי דוקא כה שמי נחמתי - בנים - בנים - שמי
 האמר לגבי אלהי שלמי, אלא מלפון אמה למד לכל המורה (ד"ר"ס): (מו) וא"כ תלמא לנס מלחמי ומחמי נכות
 הסברה, לא רק מלפון אמונה: (מו) ויהיה פי' מן השמים דמיון קולו וכו' נשאר בשמים, וירד כ' זה אשו ונצורקו,
 משא"כ לריך הב', ועניינים צנתיים עמיקים הם מי יעלנו, ולפירוש זה הראשון דמוק קלמ שימר הליל' אהם
 "שמעמס" כי מן השמים דמיון עממם, ואמו שפיר זה לריך הב', אלא קלמ קשה לריך הב' בלפון מן השמים בה"ל הידועה,
 שמשמע השמים הידועים הצנתיים והרמים, לזה מנצי שיהיה (מ"ל), ואעפ"כ נקט רש"י לריך הב' יותר לפי פשוטו, שמי
 למעלה כפסוק וירד כ' על הר סיני לא הביא רק דעה זו (נח"ס): (מה) הטה, ויע ממחמתי והרכין:

אור החיים

מכס הכה קנחה היראה שהוא שנינו ויחבר ויבדוקו ב' דברים אלו הוא לעלמי חטאו כי כל מי
 מקום להיות צמחיות על פניכם כי גלם אלהי שיש לו צנעה פנים שהוא ירחמי האמורה לא
 אשר ילה כ' את האדם בלפון חזר לקדמותו, צמחיה הוא חטא. עוד יראה בלחמו לצנעור

שחוא בתוך עמיו, הוא הנגף המונע השנה יתרה. ועל זה אמר המדרש (ויקד כג. ד.) זה שאמר הכתוב (תהלים יג. ג.) השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו (ויקרא) מניד תרקיע (ולא תוארי עצמותו, כי אם יום ליום יביע אומר וגו' אין אומר ואין דברים מה הוא, כי אם בלי נשמע (כלומר בלי מושג) קולם, ומאמדם הוא שהשי"ת הוא בלתי מושג, ומוכן לשום בריה, ואם להעלוינים אי אפשר להשיג תוארי עצמותו, קל הזומר לבני אדם אשר מעפר יוסדם בעוודי כעמיו ישמור את נפשו, והבן:

עוד שמ, דבר אחר אמר אל הכהנים בני אהרן וגו' (ויקרא ה. יד.) והוא הוא רבתיב (תהלים לוי פיראה שנתירא אהרן מלפני הקב"ה וזה וניתנה לו פרשה זו שאינה זה ממנו ולא מכניו ולא מכני בניו עד סוף כל הדורות ויקד כג. ד.) כלומר שנתנה גם בזמן שאין בית המקדש קיים:

יתבאר, כי הנה שמעתי מפי אבא מארי הגאון הצדיק מוה"א אלעזר ניסן זלתי' לפרש הפסוק יראת ה' פתורה וגו', כי אית יראה תתאה יראת שבר ועינש, ואית יראה עלאה מרוממותו יתברך (הקדמת הוהיה, יראת עינש) ומשאתו (מרוממותו) לא אוכל. והתברל בנייהם, כי יראת עינש אינו אלא כבא חמא ליה, וירא מכה עינש ואינו חומא, אבל כאם אינו חמא אינו מתירא כלל, ואם כן אין יראתו תמידית. אבל הירא משאתו ומרוממותו יתברך ויתעלה, אפילו בשעה שאינו חומא כלל יראת ה' דייקא חופף עליו כל היום, כמי שיושב לפני מלך גדול ונראה שמועצמו נופל עליו אימה ופחד, חיל ורעדה יאחזנו, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך מלכי המלכים עומד עליו כי פחדו ואימתו יבעתוהו, כמבואר

וזהו שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל וגו' ויאמרו לאמר בלשון זה דייקא אשירה לה, לא לומר תוארי עצמותו, כי אם כי גאה גאה, כתרנומו ארי אתגאו על גיותגאי, כמו שאמרו להלן (שפת יג. יא) מי כמכה באלים ה', והיינו בחינת השנה מאחוריו שאיננו כשאר הנמצאים כי אין כמותו. עני חזרת י"ה בזמן שאין שמו שלם, אבל יהיה לי לישועה לעתיד לבא, כדאיתא במדרש (שיר כג. טו) היה ויהיה, אז זה אלי ואנוהו, כדכתיב (ישעיה ל. ג) ולא יכנף עוד מורדך, והיו עיניך רואות, והבן, וזהו שאומרים בפיו (גאולה לשבעי של פסה) ידידים רוממוך (למעלה למעלה) בשירה קדמוך, כלומר כאלו אתה לפנינו והם אחריך, בחינת השנה מאחוריו, כמו שאמרו מי כמוך ה' כאלים, ולא תוארי עצמותו:

וזה היה ענין בני אהרן, שבקשו להשיג יותר מכפי הראוי, כמו שנאמר (שפת כג. יא) ויהיו את האלקים, וזהו שנאמר (לעיל כג. א) אהרן מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה', וירצת בקרבנתם להשיג אל פני ה', לכן וימותו, כי ופני לא יראו, וכבר כתב במורה דלק א' פרק ל"ב כי אם ישתדל להשיג למעלה מחק השגתו, ישוב חסר מכל, ועל זה נאמר המשל (משלי כה. טו) דבש מצאת אכל דוד פן תשבעו והקאתו. לא אמר וקצת בו, כי אם והקאתו, ועל זה נאמר (קהלת ה. י) שמור רגליך (השגתך) כאשר תלך אל בית האלקים, ע"כ דבריו:

נתבאר מזה כי המטריח עצמו להשיג בחקירתו ושכלו יותר מחק האפשרי לפי שכלו, יאבד הכל ויטמא נפשו, ועל זה נאמר (שפת יג. כא) פן ידרסו אל ה' ראות ונפל ממנו רב, ומי לנו גדול מבני אהרן, בקרבנתם להשיג יותר מתו, וזהו שנאמר אמר אל הכהנים (לחזקים ענין) בני אהרן, (אחר כך) ואמרת אליהם "לנפש" לא יטמא בעמיו, בעוד

אז יאמר כי מצינו שאמרו (אבות פ"א מ"ב) הוי מתלמידיו של אהרן אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, הרי שהיה אהרן מעורב עם הבריות, ורחק המקום ורחק הבריות שניתן היו נדחים היומנו, מפני שגם בעסקו עם הבריות מחשבתו ולבו היה דבוק בה', והנה בניו הכהנים צריכים שילכו בדרכיו לשום שלום בעולם בין אדם לחברו ובין ישראל לאביהם שבשמים, מעורב עם הבריות ודבוק בה', וזהו שאמר הכתוב אמר אל הכהנים בני "אהרן" וגו', על כן לנפש (של עצמו) לא יטמא בעמיו, פירשו חז"ל (תורת חכמים ר"פ אמיר ה"ג) בעוד שהיו בתוך עמיו, ולדרכו הכי פירושו, בעוד שהיו הכהן מעורב בתוך עמיו:

עוד יתבאר אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם וגו' וכו', אז יאמר שאמר הכתוב (תהלים יג. ג) יום ליום יביע אומר וגו' (ויקד כג. ד.) יש לפרש בהקדים לפרש אז ישיר משה וגו' (שפת כג. א) על פי מה שפירש הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"א ה"י) מה שבקש משה להשיג' כשאמר (שם כג. י) הראני נא את כבודך, בקש לידע אמתת המצאו של הקב"ה כמו דיעת אחד מהאנשים שראה פניו כו', והשיבו כ"ה שאין כח בדיעת האדם להשיג אמתת דבר זה על בוריו, כי אם להשיג מאמתת המצאו שנפרד הקב"ה משאר הנמצאים כמו שפירש אחד מן האנשים שראוהו אחוריו, וזהו שאמר הכתוב וראית את אחוריו ופני לא יראו, עיי"ש, וזהו שאמר הכתוב (דברים יג. ט) אחרי ה' אלוקים תלכו להשיג בחינת אחוריו, (אבל) ואתו תיראו, עצמותו תיראו מחקור ודרוש, וזהו שנאמר (שם יג. ג) וידעת היום כי ה' אלוקך הוא העובר לפניך (והשגתך רק מאחוריו) אם אוכלה הוא, עצמותו יתברך להבא להשיג הו, והבן:

שם אביו יצחק כו', אבל לא הנגיע פגמו ליעקב, כי בקש רחמים, על כן לא נאמר בן יעקב, ע"כ דברי האור החיים, וזהו שנאמר (תהלים כמ. ט) תבוא עד דור אבותיו, כלומר אם הפגם תבוא עד שורש אבותיו, אז עד נצח לא יראו אור, וידיעת ההפכים בשוה, כי כל מה שבניו ובני בניו עד סוף כל הדורות עושים מעשים טובים והולכים בדרכי אבותם, מניעים במעשיהם עד שורש אבותם באור ישיר ואור חזיר, והיינו מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, כלומר להגיע עד מעשה אבותי, אברהם יצחק ויעקב, להאיר בשורשם, ואז נהיה נקראים בני אברהם יצחק ויעקב, ע"כ דברי מוה"ה"ה:

והנה, כל זמן שבית המקדש היה קיים הוי הכהנים הולכים בדרך אהרן ממשי בקרבנות וכדומה, ונתנה בעוה"ר אי אפשר לילך בדרכיו להאיר בשורשו כי אם במצוה זו שנוהרים עלמטא למתים, ובוה מאירים אל השורש עד אהרן ראש הכהנים, וזה שאמר אמר אל הכהנים שיעודם נקראו בני אהרן, אם כי נחסר להם הרבה מצות התלויות בכהנים לילך בדרכיו, על זה אמר ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו, שזה נשאר קיים לדורות, ובה יאירו אל השורש:

וזה כוננת המדרש (ויקד כג. ה) הוא הוא רבתיב (תהלים יג. י) יראת ה' פתורה עומדת לעד, מיראה שנתירא אהרן וזה וניתנה לו פרשה זו שאינה זהה ממנו ולא מכניו כו' עד סוף כל הדורות, והוא הוא רבתיב אמר אל הכהנים בני אהרן, ר"ל, דקשיא ליה בני אהרן למה לי, אמר ואמרת למה, אלא לומר, מכה יראתו המטורה ניתנה לו פרשה זו שנתנתה עד סוף כל הדורות, ועל ידי מצוה זו נקראים בני אהרן, וכמו שפירשתי:

הפנימית שכלב היא טובה להציל את העם מעבירה. ואינו יודע באיזה מהן חפץ, כשהוא אמר וירא אלקים את האור כי טוב הוי אמר שחפץ במעשה הצדיקים, שהמעשה גם כן טוב. ובהו פירשו (אבות פ"ב מ"א) איזהו דרך ישרה וכו' כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם, הריאה לעינים, מה שאין כן המעשה של אלו האמורים אינו תפארת לפני בני אדם. ואם שיש לו עולם הכא בשביל המחשבה, עם כל זה לא בזה חפץ ה', כי זה דרך מסוכן שלא יתלכך ויטמא בשביל המעשה, ע"כ דבריהם:

ולבאורה הדברים סותרין זה את זה, אמת למאן דאמר

למאן דאמר (פני משיח ר"פ שמיני) כי גם אדרן אם שקיבל שבר על המחשבה נענש על המעשה, שבשכל זה מתו בניו, וכמו שפירש רש"י על הפסוק (דברים כ"ג ט) ובאדרן התאנק ה' וגו', וכמו שאמר (לעיל ג' ט) על פני כל העם אכבה, ופירשתי שבשכל המעשה שהיה לפני העם הנראה לעינים אכבה, כמו שנתבאר לעיל פרשת שמעי (ר"ה ובהו השי"ת, נ"חא, דבשכל זה לא חפץ ה' במעשים כאלו, כי הגם שהמחשבה טובה, המעשה לא טוב, שהרי גם אדרן נענש על זה, אבל למאן דאמר דאדרת חלוקת ה', וכפי הנראה ממשושי המקראות, כהא דכתיב (שמות כ"ג יא) ואל אצילי בני ישראל לא שלא ידו, וכן כתיב (לעיל ג' ט) אדרן מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימותו, וכן איתא במדרש (ויקד"ג ט"ז) בשכל ארבעה דברים מתו, דמשמע לא בשכל אהרן, כי לא חטא בזה כלל, כי גדלה עבירה לשמה (פ"ד כ"ג). אם כן הדרא קשיא לחוכתה, כי מכאן נראה שבהו חפץ ה', וממה דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב נראה כי לא חפץ במעשה רשע אור כי טוב המחשבה טובה להציל את זולתו:

לה י"ט) לכלי עשות הדבר שהוא למען תלמות הסרחון בהם, או חילו קרובי ומיודעי (א"כ י"ט) הם ישראל עם קרובו. והנה מזה נראה בעליל כי בזה חפץ ה' במחשבה טובה להצלת ישראל, אם שהמעשה לא טוב לעין הווא:

ואמנם לכאורה מצינו בספרים הקדושים מאמר המגיד לזה, והוא מה

שפירשו המדרש (ע"פ באשתי א' ט) ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים, והחשך קרא לילה אלו מעשיהם של רשעים, ואינו יודע באיזה מהן חפץ, כשהוא אמר (שם ט) וירא אלקים את האור כי טוב הוי אמר חפץ במעשיהם של צדיקים כו' (ע"י בראשית רבה כ"ג ט). דאינו מובן מה ספיקא איכא בזה, הלא מקרא מפורש (תהלים ה' ט) כי לא אל חפץ רשע וגו'. ובאיור המפורשים על דרך דאיתא בתענית פ"ק ג' (כ"ב) דאתי הווא גברא דהוה דהוה סייס מסאני אוכמי ולא רמי חוסי דתכלתא בגלימיה, אמר ליה אליהו האי בר עלמא דאתי הווא, אמר ליה מאי עובדיך, אמר ליה ונדוקא אנא ואסנא גברי לחוד וגשו לחוד כו' כי חזיני דלא ליעבדו אסורא כו'. מאי מעמא לא רמית חוסי דתכלתא, דאזילנא בניו עמיים כי חזיני דלא לידעו דיהודאי אנא, דאי בעו למיגור גזירתא אנא מגלי להו לרבנן דלבינו רהמי ומבטלו לה. וכהאי גונא איתא בתנא דבי אליהו שאמר אליהו על איש אחד שהוא בן עולם הבא, וחקרו אחריו ומצאו שהלך לבית ידע של זונות ושהו שם כל הלילה לבמל אותם מעבירה, והנה המעשים הנגלים של אלה הנה הם מעשה הרשעים, אבל לפי פנימיות לבם ומחשבתם השובה הווא עבודה גדלה לשמים, וסלקא דעתא שבהו גם כן חפץ ה'. והוה שאמר לאור יום זה מעשה הצדיקים, שהמעשה גם כן טוב, והחשך וגו' אלו מעשיהם של רשעים, מעשיהם דייקא אשר לא טובים, אבל המחשבה

או יאמר דאיתא במדרש (ויקד"ג ט) שאמר אהרן מוטב יתלה הסרחון כי ולא בהם, אמר לו הקב"ה, אהרן כך עשית לא תזוז הפלפין שלי לעולם. ופירשו המפורשים למאי דאיתא בגמרא (נבחים כ"א) מפני מה נאמר כבר כהן משיח (לעיל ה' ט) פרכת הקדש, ולא כבר העלם דבר של צבור (שם ט), משל למיך ושפחה עליו מדינתו, אם סרחו עליו מיעונו עדיין פמליא שלו קיימת, ואם רובן סרחו אין פמליא שלו קיימת, וזה היתה כוונת אהרן, שאם יתלו הסרחון בהם שהם רבים יסתלק קדושתו הם ושלום, על כן מוטב שיתלה הסרחון בו, והוה קדושתו קיימת, וזה היה ממש מסורת נפש של אהרן בשביל קדושת שמו יתברך, והשי"ת החזיק לב אמר מדה כנגד מדה, הוואל וכונתך לכל יסתלק קדושתך, לכן לא תסתלק אתה מקדושתך, ובהו פירש מוזה"ה (שם פ"ט) בפרשת שמעי (ר"ה ע"ד ביאור למה איתא בוש לכך נבחרת רש"י לעיל ג' ט, ע"י"ש:

וזה שאמר מיראה שנתירא אהרן מלפני הקב"ה דייקא, כלומר שישאר בתואר קדוש, על כן זכה וניתנה לו פרשה זו כי שלא יטמא הווא ודורותיו, לכל יסתלק קדושתו יתברך מעליהם:

ומן האמור הנה מקום אתי לפרש אלה מקראי קודש אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש וגו'. דקשה, בני אהרן למת, והוה אמר כי אהרן קיבל שכר בשביל מהשבתו האמור כי אהרן קיבל שכר בשביל מהשבתו המובה (שלא לתלות הסרחון בהם לכל יסתלק קדושת המקום וקרבנו מעם קרובו, וכמו שפירשתי זאת תורת המסורה, בקרובי אקיש (לעיל ג' ט) הוינו על ידי קרובי הווא אהרן, אקיש על ישראל, כי אם וקרובי מרחוק עמדו (תהלים

בגהת זקני הרמ"א ד"ל באורח חיים סימן א' (פ"א), וזהו שנאמר (שפת כ" ט) ובעבור תהיה יראתו (דייקא) על פניכם (אפילו) לבלתי תחטאו, וזהו שנאמר יראת ה' מהורה עומדת לעד, תמידית, ע"כ דבריו ד"ל ושי":

ואני אוסף תכליך, כי אבתי אין זה לעד, כי האדם אינו חי לעד, על כן נראה לי על פי מה שכתבו הספרים ההבדל בין יראת עונש ליראת רוממות, כי הירא מעונש הווא מכה סבת העונש, ואותה יראה אינו מוריש לבניו, כי איננה קנין עצמי, אבל הירא מרוממותו יתעלה, אותה יראה מוריש ומגדל לבניו אחריו, והוינו דכתיב (דברים כ"ג ט) מי יתן והיה לבכם זה לזרע ליראה "אותי" וגו' דייקא כל הימים, יראה תמידית, למען ייטב להם ולבניהם לעולם, וזה שנאמר (משלי כ"ג) מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו, ע"כ דבריהם. והארכתיו בזה בפרשת נח (ר"ה א' יאמר, וא"כ), וזהו שנאמר יראת ה' מהורה עומדת לעד, כלומר לדורותיו אחריו:

וזהו שאמר המדרש, דקשיא ליה אמר ואמרת למה, וגם בני אהרן למת, בקשית הוזהר (אמר פ"ט), ותיקן, להורות דבניו אהרן דהוה המדרש הווא הוא דכתיב יראת ה' מהורה עומדת לעד, לדורותיו, בשביל אותו היראה שנתירא אהרן מלפני הקב"ה, כלומר יראת רוממותו המהורה, ובהו לו ולבניו אחריו להוריש להם בחינת יראת ה', ועל כן ניתנה לו פרשה זו שאינה זה ממנו ומדורותיו לעד, ולכן אמר אמור אל הכהנים בני אהרן, בשביל זה ואמרת אליהם וגו'. אחר זמן יצא לאור ספר אהל יעקב חלק ב' ר"פ אמר ד"ה מדרש, ומצאתי מדברי אלו, ומשנה לא וזה ממקומה: L

שכתוב בחזקת הקודש. כד עייל שכתא וכי, וכל דינין מתעברין מינה, וזה שאמר הכתוב וכל שיכלה אלקים היינו היינין, ביום השביעי כד עייל שכתא כל הדינין בטלין ומבטלין ורחמים גוברים והבן.

ויאמר אלקים תשוא הארץ רשא עשב מוריע זרע וגו', ותוצא הארץ עשב מוריע זרע למינהו. ודרשו חז"ל (תולין סו) וברשאים לא נאמר בצויר למינהו אך מעצמם נשאו קל וחומר וכי עיין שם, והוה על פי פשוטם שהיה קשה לחז"ל למה לא צוה השי"ת ברשאים למינהו, אך התיירץ הוא שהשי"ת ידע שהרשאים ישאו קל וחומר בעצמם מאלהים. אבל יש עוד בזה ענין נסתר אחר אשר תנן ה' דעת לארם לחוד בחזרתו הקדושה אשר איש על עבודתו ותורתו ואור נשמתו אשר תנן ה' כרחמי וברוב חסדיו. דהנה ביאת במדרשים על פסוק (בראשית לו) ויאב הבהיה לעשות מלאכתו נכנס לעשות צרכיו אך נתגלה לו שם דיקונו של אביי (מס' לוי) ובהו נח דעתו להתגבר על צור, והוא מרומ כתיבת ואין איש שם, אבל דיקונו של אביי היה שם, ולכן יש סגולה ועצה להגבל מהרהורים רעים ח"ו או תאות זנות ח"ו לציייר לפני דיקונו של אביי והוה מוליך בו כח קדושה ויגבל בזה מהיצר הרע ומכל התאוות רעות עד כאן שמעתי או ראתי כתוב באיזה ספר, ואפשר לקבץ זה אל השכל שיועיל זה להגבל מהיצר הרע על פי ששמעתי **פארא** נשמתו עדן רבי ישראל בע"ש שם שומר שאמר שכתוב בספר בריית מגוזה (דף י: דפוס וירשא תרמ"ח) שחכמה נקרא קבורת התאוה כי כשארם רבוק בחכמה ממלא כל התאוות בטלין ממנו ולכן נקרא קבורת התאוה היינו שעל ידי החכמה הוא מקבר ומבטל כח התאוה מעליו, ועל פי זה אמרתי פירוש הפסוק (בריש גג. טו) והיה מתנין קדרש ולא יראה כך ערות דבר כי קדרש נקרא חכמה כירוש והוא השכל של אדם וכשהוא מרבק מחשבתו ושכלו בחכמת התורה ואלהות ומנגיח כל איבריו בזה השכל פועל שנעשים כל האברים שלו ורחינית רק חכמה ושכל כיון שדבוקים אל השכל והוה שהרדיקים קדרשי עליין מהפכים החומר שלהם לצורה שהוא החכמה והשכל ועשה כולו חכמה, וזה

העולם לא נברא אלא לצוות לזה עיין שם, העולה משם דעיקר בריאת העולם וכל ישראל היה רק בשביל צדיק אחד שעובד השי"ת תמיד באמת ובתמים ובאהבה שלמה, וכשהצדיק מעורר חשק ומשתוקק להרבה באלהים חיים ממלא נמשכו אחריו כל ישראל שכולם נקראים מלאכתו שבשבילו נפעלו ונבראו, וזה שאמר הכתוב וכל הוא לשון חמוד והישוק כמו (תהלים קט, טו) לכהן להשתועתק נפשי (עיין בית יוסף או"ח סימן רפ"א) היינו כשהצדיק שהוא בחינת יום השביעי שהוא שבת מעורר השתוקקות ומרבק עצמו לאור פני מלך חיים אז הוה מפעיל פעולת התשווקה בכל הנבראים שהם כולם מלאכתו אשר עשה על דרך הנ"ל כי כולם לא נבראו אלא בשבילו והבן. עוד יש לומר שפרמז על דרך

יש לומר שהתורה מרמזת על האדם בראשית היינו על ידי חכמה ברא אלקים, ברא לשון בדידות ואור וזכות כמו בהה מאירת עינים כי אותיות אחת"ע מתחלפות והיינו על ידי חכמה יכול אדם לזכך ולטהר אלקים היינו היראה שיהיה רק יראה פנימית בלי שום עירוב פניה מיראה חיצונית רק יראת ה' שחורה והבן.

עוד יש לומר בראשית. היינו בחכמה, ברא אותיות אבר, היינו נעשה בחינות אבר המיוחד אלקים היינו אפילו כל הדברים טבעים וספורי דברים על דרך (סנהא כא) שיחת חולין של הלמדי חכמים וכי' כמו שיבואר לקמן אי"ה מזה (על הפסוק זה ספר תולדות אדם) והבן.

עוד יש לומר בראשית ברא אלקים. סופי חיכות אמת כנוכר כבעל הטורים והרגום ירושלמי על בראשית בחכמתא, והוא רמז שאי אפשר לבא למידת אמת כי אם מי שיש בו חכמה אבל מי שהוא שוטה אי אפשר לל שיבא לעולם לבחינת אמת וכן להיפוך מי שמדבק את עצמו לבחינת אמת ומרחק עצמו בכל יכלתו מן השקר אז יכול לבא לחכמה אבל מי שהוא עדיין מוטבע בשקר אי אפשר שיבא לבחינת חכמה אמיתית והבן.

עוד יש לומר בראשית ברא אלקים. על דרך שאמרתי על פסוק (שמות יט. ט) ומשה עלה אל האלקים, היינו שכל עליונותו של משה היה רק שיהיה בחינת אלקים והיינו על ידי הורככות חומרו ונעשה כולו צורה שהוא חיות אור אלקים. על זה הדרך יש לומר גם כן שפרמז הפסוק (דברים יג. א) וזאת הברכה אשר בך משה איש האלקים, היינו זה הברכה שבידך משה לשראל שיזכרו לעשות מן איש שהוא מורה על חומר שנברא מאין ליש שיתחווה בחינת אלקים שהוא צורה ואור אלקים והיינו שישתחו למוריהו העליונה לזכך חומרים שיתחוו כולו אור בחינת אלקים, וזה יש לומר שפרמז כאן התורה בפתחתה ליתן עצה לזה איך לבא למה שהוא עיקר התכלית והיינו בראשית והרגום ירושלמי בחכמתא היינו על ידי החכמה ברא אלקים יכול כל אדם לברוא לעצמו שיהיה בריאה חדשה היפך מיום הולדו רק להתאחד

והיינו דבריו בנחת וכן לא יחמוד וירדוף אחר מותרות רק יתפנק במה שיש לו והכל תלוי בחכמה כמו שכתוב (משלי יט. א) שכל אדם האריך אפו ועוד כי כעס בחיק כסילים ינח (קולות י. ט) כי הצורה צריך שתדמה ליוצרה כמו שיוצר יכול לברא הטבע בעולם על ידי חכמה כן האדם יכול לברוא לו על ידי חכמה טבע חדשה, ומזה נבין איך בגשמיות יכולין להשיב נפש על ידי התורה כי ביטול וחולשת הנפש בא מחמת וכשמתקנים היסודות הנקראים טבע כנ"ל במשקל הגשמי בזה נתיישב הנפש על עמדה הראשון, וכבר אמרנו בראשית היינו בחכמה ברא אלקים היינו הטבע נברא בחכמה וחכמה היינו התורה כמו שכתוב (תהלים קה. כה) כולם בחכמה עשית, ולכן תיקון החיות הטבע הוא גם כן על ידי התורה שיש בחורה עניני פרואה וגם כן כנ"ל והבן. ואחר שחנני ה' דעת ברחמי וברוב חסדיו יש לקרב אל השכל האין בחכמה השי"ת ברא הטבע, כי ירוע שדבר הנעלם שלא יצא עדיין לפועל נקרא כח שהוא עדיין בכח והדבר המתגלה נקרא פועל כמו יוצא מנח אל הפועל היינו מהנעלם אל הגלוי וירוע חכמה היא אותיות מ"ח מ"ה ואותיות מ"ה עם הנעלם מאותיות מ"ה מ"ס היא במילואו גימטריא אלקים לכן נברא בחכמה, אלקים היינו הטבע כי חיבת חכמה מורה על חיבת אלקים ולכן יכולים הצדיקים הרבקים בחורה ובחכמה לשנות כל הטבעים הן בגשמיות והן בדתניות לטובה ולברכה והבן.

עוד יש לומר בראשית ברא אלקים. בראשית היינו בחכמה ברא השי"ת, אלקים היינו יראה כמאמר חז"ל (אבות פ"ג, משנה כ"א) אם אין חכמה אין יראה, ויש לומר שמוה למדו לשנות לחלמי המלך ולכתוב אלקים ברא בראשית ומגילה ט) כי אם אין יראה אין חכמה (אבות שם) לכן צריך להיות גם כן בהיפוך אלקים היינו בריאה ברא השי"ת בראשית היינו חכמה. עוד יש לפרש דהנה אית יראה ואת יראה יראת הורממות של אין סוף ברך הוא ברל יהוה עיקרא ושורשא רכל עלמין ויראת העונש כמבואר בחורה הקדרש (ח"ו ת"ל ע"ג, ל"ג ע"ג) באריכות מזה יעריין שם, וזה

דגל מחנה משה תי"ו אב"ו אב"ו צ"ל

להוסיף על דבריו דאכתי אין זה ענין לקדושת רחילת ידים ורגלים של כהנים שאמר מכאן אמרו שהרי לא מכאן נפקא לי' ע"כ נ"ל כיון דקדושת נט"י לאכילה הוא אביזריהו דרחילת לעבודה, א"כ המזולזל בזה לא יכפרו עליו קרבנות ליבור שהרי כהן העובד בלי קידוש עבודתו פסולה כמ"ש רמב"ם רפ"ה מביאת מקדש, והקידוש שמקדשים הכהנים לקרבנות ליבור לא יועילו נגדו של זה המזולזל בנט"י ולא יקובל חלק קרבנו כמ"ש מרע"ה על עדת קרח אל תפן אל מנחתם פירש"י שלא יקבל חלקם בקרבן תמיד, וה"נ דכותי, והיינו דמסיים קרא למען ספות הרזה את האמאה לא יאבה ה' סלוח לו כי לא יקובל חלקו בקרבנות, והנה הנכשל בא"א כשתזנה אשתו תחתיו לא יבדקו אותה מים המאחרים דכתי' על כן לא אפקוד על נשיכם כי תנאפנה כי הם עם הזנות יפרדו [סוטה מ"ז.]. וה"נ זה המזולזל בנט"י שגרשו פתוח עלי קידוש ידים מן הכיור לא יועילו לו מי כיור לבדוק אשתו כמו אשתו של מנאף והיינו כאלו בא על א"א. ועי"ל לפי משח"ל כל מקום שאהה מולא קדושה אהה מולא גדר ערוה וקרא דוהתקדשתם קאי ארחילת ידים של ישראל דומיא דוקדשו ממנו אהרן ובניו, ש"מ המקדש ידיו קודם אכילה בטוח שלא יביאחו אכילת אותה סעודה לזנות, משא"כ מי שאכל בלא נטילה ספות הרזה את האמאה, ולא יאבה ה' סלוח לדונו כאונם בזנות ע"י אכילה ושת"י והרבה יין עושה, כיון שהי' יסול להשמר מזה ע"י נט"י שלפני אכילה שע"י יתקדש ויהי' שמור ממכשול חטא ועון. [תקי"ג].

[ה.] וסקלים [רפ"ו] ונ"ע למ"ד שבו שולקין העיקרין והלא שפיר קאמר איך מ"ד כדרך שהפטמים עושין שקולט השמן מעל העיקרין וכמ"ש רמב"ן [ל' כ"ה] כיון שהקב"ה אמר מעשה רוקח סמך עלמו שיעשו כדרך הפטמין הידוע ששולקין סממנים במים והשמן קולט הריח כמ"ש רמב"ן ולאידך מ"ד האי קרא במאי מוקי לי', ועוד שפיר הקשה הלא לסוך העיקרין אינו סיפק ונ"ל שהי' מעשי ניסי' והלא התורה לא סמכה דיניה על ניסי' כמ"ש תוס' ביומא [כ"א. ד"ה נבלעין] וערמב"ן בפ' סוטה [במדבר ה' כ"ג] ומורי בהפלאה על התורה הקשה ק' עזומה להך מ"ד שנעשה בנם איך אמר איש אשר ירקח כמורו וגו' ואיך אפשר שירקח כמורו הלא לסוך עיקרין אינו סיפק, והלא לא יעשה לו מעשה נס ונע"ג, והגלע"ד בולאי הקב"ה לא סמך על מעשי ניסי' ולויה שיעשה מעשה רוקח לשלוק במים ואז לא יטרך לשום נס דיג בו די לסוך כהני' ומשכן וכלים בימי מלואים, אך משום שכלו קיים לדורות היינו אם יחטאו וימותו, אך אז בעת הניווי עדיין לא חטאו בעגל ולא הוא מייתי ולא נריך לדורות א"כ אין בו נס ע"כ לוי הקב"ה לעשותו מעשה רוקח לשלוק במים ולא יטרך לנס, אך שוב אמר ואל ב"י תדבר לאמור בתנאי אם יחטאו וימותו יהיה זה לי לדורותיכם ויעשו בו נס שכלו קיים לדורות למשוח בו כהנים ומנכי' הבאי' אחריהם ואז כיון שע"כ מעשי ניסי' יהי' בו שוב לא נטרך למעשה רוקחי' לשלוק במים כי טבל לשלוק בשמן וכי האי גוני אמרי' פ"ק דע"ז [ה.] דנאמרה פ' יבמין על תנאי אם יחטאו וימותו, וה"ל לאמר על תנאי כנ"ל ולא רנה הקב"ה להתנות תנאי זה עם מרע"ה מפני [בבב"ד] ע"כ ואל ב"י תדבר לאמור, וכי האי גוני כתב רמב"ן [ויקרא כ"א י"ז] בפסוק איש איש מזרע אהרן והוא נרוע שלא רנה להזכיר על אהרן תנאי הארעת ע"כ אמר מזרע אהרן, וה"נ דכותי, נמנא לפ"י כ"ע מודים שטיקרא הניווי הוא לעשותו מעשי רוקח בלי נס ועל זה נאמר אשר ירקח כמורו וגו' אך ס"ל להך מ"ד כיון דלסוף חטאו ומהו ואינטרך גם לדורות ממילא סמט על נס בתחלת עשייתו ושלקוהו בשמן, כללע"ד. [תקפ"ו].

מד דכור. מתרגמינן מירא דביא, ואחז"ל [חולין קל"ט]: דמרמזו על מרדכי, והנה כ' מג"א דברוך מרדכי גמטרי' כמו ארור המן, והנה גמטרי' כל א' מהם שבר, אלא ארור המן הוא שבר מלשון שבר נבל יולדים [ישעי' ל"ג] וברוך מרדכי הוא מלשון סבר כמו שברו על ה' אלקינו, והנה ההפך בין שין ימין שבשבר לשין שמאל במקום סמ"ך, ההפך הוא גמטרי' מר דוק ותשכח וק"ל. [תקפ"ו].

ועשית אותו שמן משחת קדש רוקח מרקחת מעשה רוקח וגו' ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם, יל"ד מה ואל ב"י תדבר לאמור, עפירש"י והוא פלוגתת ש"ס בכריתות פ"ק

שמך משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם. י"ל דהוא ע"ד שאחז"ל עבודה לורך גבוה ב' ואמרו רוכב שמים בעוזך שעי" עזרתנו לו כביכול עי"ז

שער יוסף

כח ה' וכו', ובח"ס עה"ת בראשית עמ' רל"ז ב': וידוע כי בא"י אנו מוסיפים כח פמלי' של מעלה ע"ד נורא אלקים ממקדשיך, בתחלה נעשה הוא ית' נורא ע"י מקדש שלנו, ואח"כ הוא נותן עז ותעצומות לעם וכו', ועי' מה שכתבתי ברח"ס דף מ"ה טור ב'.

ב) במדרש איכא רבתי א' ל"ה, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה כמד"א באלקים נעשה חיל וכו' ד' סימון וכו' אמר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה כמד"א ועתה יגדל נא

הרמ"ל ר' רפאל זילקער זצ"ל
 גל"צ פרי"מאן יק"ה ח"י ג"ה

רעא **לנפש** תשא **מרפא**

והשחא י"ל שזכר הקצ"ה למשה להמשיך כעת כח של שמן המשחה על זמן מרדכי, וע"כ נחשורר אז בזמן הכוה כח הזכ ושפיר נרמז כאן.

ועשית אותו שמן משחת קודש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת קודש יהי לכם. וקשה דהך סיוס לכאורה כפול ומיותר, ולהלן בפסוק (ל"א) כתיב שמן משחת קודש יהי זה לי לדורותיכם, ודרשינן בהוריות (י"א ע"ג) ובכריתות (ה' ע"ג) שכל הי"ג לוגין יהיו קיימים לעמיד לבא, והקשו המפרשים הא במדרש צמח מקומות דרשינן "לי" היינו לעולם בזה ובזה, וא"כ לדורותיכם למה, ובפסוק (ל"ג) על בשר אדם לא ייסך וגו' קודש הוא קודש יהי לכם, לריך להבין מה צא לרבות בהני ריבוי קדושות.

והנה החת"ם (ד"ה וזה י"ל) פירש הקרא בתהלים (קמ"א ה') שמן ראש אל יני ראשי כי עוד ותפלתי ברעותיכם, לאחר שהאריך שם מקודם לבאר קדושת שמן המשחה שנמשך ממקור ומרזון העליון ופעולתה לזכך נשמת הנמשח ולתקן מדותיו בחיקון גמור, וליון למה שפירש בדרשותיו ח"צ (ש"ה ע"ג ד"ה ואם), ושם פירש הא דשבת (ק"ט ע"ג) המצבה ח"ח אין רפואה למכה, דהענין דאיתא בצרכות (י"ג ע"ג) המחפלת על חצירו לריך שיחלה עזמו עליו, דבאמת על פי השכל אינו מוצן איך יועיל תפלת אחד על חצירו וכי שייך אלל הקצ"ה שיחפכה ע"י תפלת חצירו, (דמחפלת על עזמו עיקרה להחשורר בתשובה), אך הענין דנפשות ישראל אחת היא, נמצא מחפלת על עזמו, ואמרו חז"ל צ"צ (קט"ז ע"א) והוצא צש"ע יו"ד (סו' של"ה) מי שיש לו חולה או שום נרה ילך אלל ת"ח ויתפלל עליו, אבל זה המצבה ת"ח הרי אינו מאמין בזה דאל"כ איך מצבה אח עזמו ומכ"ש שאינו מאמין שהוא ראשו ע"כ אין לו רפואה, והשחא מחפרש הקרא שמן ראש, שמחוק המדות, אל יני ממני כי עוד מלבד חיקון המדות "ותפלת" ברעותיכם, שעי"ז יש כח בידי להחפלת עליהם כשרעה תבא עליהם עכ"ל ק.

וביאור הדברים שבאמת הא דיחלה עזמו הוא חוץ לדרך הטבע שירגיש חליו של חצירו כאילו הוא עזמו חולה, אך שמן המשחה הי' בו כח קדושה ורוחניות עד שיזכך נשמתו של הנמשח חוץ לדרך הטבע, וא"כ לריך להבין הא דבבא בתרא (קט"ז ע"א) מי שיש לו חולה בחוץ ביתו ילך אלל חכם ויבקש עליו רחמים, וקשה מאין לחכם אותו כח שיחלה עזמו עליו, כיון שאמר "לריך" שיחלה וכו', וע"כ אלמלי רשות נחונה אומר אני, בבה דיומא (נ"ג ע"ג) שיאשיבו המלך גזו הארון ועמו שמן המשחה, ולריך להבין איך הרוחניות והקדושה של שמן המשחה נגזו בקרקע, הא רוחניות מדתה לעלות למעלה כדכתיב בקהלת (י"ג ז') וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים, וע"כ נראה דרק עזם השמן נגזו אלל הרוחנית והקדושה נגזו בתורה הקדושה, על דרך שכתבו ספרי הקודש (עיון בדגל מחנה אפרים פ' בראשית ד"ה וירא בשם הבעש"ט"ק) נעיון שם שראה בעיניו כמה מעשים מהבעש"ט ז"ל שראה מסוף העולם ועד סופו בכה אור זה] דאור הגנוז נגזו בתורה ולומדי תורה לשמה והדבוקים בכל מהותם בהתורה"ק מאיר עליהם נילון משמן המשחה, ומזכך נשמתם להתנהג חוץ לדרך הטבע, וזהו סוד כח תפלת הצדיקים ותלמידי חכמים אמתיים, והיינו ילך אלל חכם וכו'.

והשחא מחפרש ועשית אותו שמן משחת קודש רקח וגו' "שמן" משחת קודש "יהי", דבא הכתוב ליתן הוי' וקיום בכל הדורות להשמן, שיבי' הוי' לכה הקדושה כנ"ל, ע"ד דרשינן בנדה (נ"ד ע"ג) יהי' צהוייתו יהא, וכן לקמן "שמן" יהי' זה "לי", שיבי' לעולם ציון צעוב"ז ציון צעוב"ב, לדורותיכם ר"ל כפשוטו בכל דור ודור יהי' מי שיזכה לכה זה כנ"ל, ומפרש בדרך רמז על בשר אדם לא יוסך, ר"ל אעפ"י שהצדיק לא יוסך בפועל את השמן על בשר אדם, ובמתכונתו לא תעשו מ"מ קודש הוא קודש יהי', החלק הקדושה והרוחניות יהי' לה קיום כנ"ל, ואם שגיתי ה' הטוב יכפר בעדי.

חתם

כי תשא

סופר

קלו

הוא רוכז שמים וכדומה כמה מאמרי המורים על זה, ע"כ אמר גם פה שמיחה שמן המשחה שהוא עתה מושך קדושה על הנמשחי מ"מ יש בו עוד אחרת שלצדוף ע"י חוספת קדושה שלהם יתקדש ויתקלם עילאה ג"כ וכאלו נאמר שהוא כביכול נמשה וזהו שמן משחת קדש יחי' זה נ"י דייקא לדורותיכם פ"י לצדוף יחי' המשחה הזאת נ"י כביכול, ואמר ע"י צפר אדם לא יסך וגו' קדש הוא קדש יחי' לכס פ"י שיהי' השמן המשחה יותן על הכהן המשיח או המלך למשחו בשמן עניון משחת קדש ולטבר גשמתו, ולא לגדל גופו וזה על צפר אדם דייקא לא יסך פ"י שלא יחי' כוונתו למשוח צפרו כ"א לנשמתו ואמר קדש הוא קדש יחי' לכס פ"י ע"ד והתקדשתי והייתם קדשים אם תשמרו אותו בקדושה אזי גם חתם תתקדשו בו, וההפך בהפך. וי"ל פסוק בשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שירד עפ"י מדולתו [תכניס קל"ג], כי השמן הוא מרמז על הרצון העליון וכשארס מקדש כל גופו ואצרו אזי זוכה להשמן ההוא שע"כ כתי' [קהלת ט'] בכל עת יחי' בגדיך לבנים פ"י כל איבריך יחי' לבנים ושלמים וע"י"ז ושמן על ראשך אל יחסר ואמר על ראשך לרמז ענין השמן ההוא כי הראש יש בו מוח ימין חכמה ומוח שמאל בינה ועל הראש נמעלה משיחה יולק השמן הקדש שכן הוא צא ממקום גבוה מלמעלה ממקום חכמה ובינה העליוני ולכן שמן על ראשך אל יחסר, וכל שהאדם עניו יותר זוכה להוריד השפע עליו יותר ע"ד אני אשכון את דכא ומשום כן זכה מרע"ה לשמן ההוא יותר בפועל ונראה לעין כי קרן עור פניו קרן גמטרי' עפר מי שטושה נפשו כעפר לכל זוכה לקרן אור פניו כל המשפיל עלמו הקב"ה מגביהו [עירובין י"ג:], ולרמז זה ירדו צ"י עיפין שמן המשחה על זקנו של אהרן להורות שלפי מדותיו הטובים שהתנהג בשלום ומשור עם כל ישראל זכה למשוך קדושה עליונה עוד למטה עד זקנו ומרוב ענותנותו חשב שמעל ח"ו ולא מעל [ככריתות ה':] כי ה"י ראוי לכך וזהו שאמר במזמור מה טוב שנאמר על שבת אחים בשלום ומשור מצ"י רא"י מאהרן הכהן בשמן הטוב הורד על הראש פ"י דרכו לירד על הראש דוקא וכנה יד על הזקן זקן אהרן וע"כ היינו טעמא משום שירד עפ"י מדותיו הטובות שהיה אהוב שנים ורודף שנים כנ"ל.

למכתו (ג) ומשום כן כתי' צפרתה ותדבר מרים וגו' והאיש משה עניו מאוד לומר אעפ"י שדברו במשה והיה מהראוי שלא תועיל להם חפלת משה משום כל המצוה ח"ה קמ"ל והאיש משה עניו ונח אכפת ולא נחשב לו לבזיון כג מה שדברו בו, וה"י אמר דכע"ה, מי יתן ויזכני צמדת ענוה שיהלמני לדיק חסד ויוכיחני ואזכה לקבל מכל אדם כאשר העידו חז"ל על דכע"ה שה"י אומר מפיצושת רבי יפה דנתי יפה חייבתי וכו' [ברכות ד']. ואמר ע"י"ז אזכה כי שמן ראש אל יני ראשי כי ה"י שוכן את דכא, ועוד יתר מזה כי עוד יתרון יחי' לו ותפלתו ברעותיכם על כל צרה שלא תבוא תחי' תפלתו עליכם מקובלת, ואמר עוד נשמעו צידי סלע שופטיהם, כי הנה כתיב: [דברים ל"ג] על אשר מעלתם בי צמי מריצת קדש, יראה דקרא ל"י מעינה נפמ"ש רמב"ם בשמונה פרקים כי חטא משה ואהרן צמי מריצה ה"י בצבור הכעס, [מוצא ברמב"ן צמדבר כ'] וא"כ כיון שכעס והכיר מדה ענותנותו הו"ל כאלו ח"ו מעל בשמן המשחה שלא חפס עתה צמדותו וזהו על אשר מעלת"ם דייקא לשון מעילה, ע"כ אמר דכע"ה צא וראה תיקף כח הענוה למי אשר הולק שמן ראש על ראשו והוא הרי נשמעו צידי סלע שופטיהם שהרי פרנסי ישראל משה ואהרן ע"י הסלע נשמעו צעזעם כמו רגע מדה הענוה, והם שמעו אמרי כי נעמו פה אל פה דבר ה"י עם מרע"ה ואפ"ה לא עמד לו ציוס ההוא גם כי אנוש רמה וכן אדם תולעה. [תק"ם].

ראה קראתי בשם צללאל וגו', כתי' טוב שם משמן טוב [קהלת ז'] כי ענין השמן הוא המשכת אור מלמעלה ונובע וחוזר ונובע משכלו של החכם או הנביא הנקרא"י משיחי ומכ"ש צמלך וכו"ג שהשמן ההוא נובע מצלי הפסק ומחדש בכל יום תמיד חדשים נפלאים צעבודת ה"י ודבקתו ואהבתו צורתו וזה הוא מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש אלא שכל זאת אינו נמלט מסערה דנחש השולט בכל העה"ז, ויש בהחדושי' תערוכות שאינו מכון ממש אל האמת, אמנם שם הוא מה שניתן מאת הקב"ה ממש האמת כמו שהוא עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע ויש בו מעלה מלד א"י צמה שאין בו שום תערוכה כ"א כולו אמת ויש בו גריעותא מלד אחר, שאינו מוסיף והולך אלא הרי הוא לעולם כמו שהוא. ועל זה הרמז צא ש"ס צמס סחומה להורות על מאמר סחוס שאין להוסיף עליו, והארוך הקודש שבו תורה שבכתב כמו שנתנה ה"י"ת שאין להוסיף עליה נקרא שם ה"י לצדוה [ש"צ ר'] ואין צדיקה זו גו"ן כי אין בו חלק לנחש כלל, אמנם המורה המרמזת על תורה שבש"פ שהיא

(ג) תמצא בדרשות ח"ס דף ש"ה סור ב' ד"ה ואם.

עניני תורה

אך — הנה עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...

עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...

א

א

עניני תורה

עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...

עניני תורה

עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...
עניני תורה, עניני תורה, עניני תורה...

א

א

פ"ד בהעלותך

75

ת. (ב) בהעלותך. לפי נוסחה פורשת מנחה לתנועת הנשיאים, לפי שהנשיאה אהרן נתנה הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עומדם בתנוכה לא הוא ולא שכמו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, הניד שלך גזולה משלכם, שאמה מוליק ומשכב את הנרות בקר וערכי לשון רש"י כפודש אגודי.

ולא נתפטר לי למה נתמו בהדלקת הנרות, ולא נתמו בקמירת פקר וערכי ששפוחו בו הכתוב (דברים פ"א): ושמו קטורה באפיך, והכל הקורבנות, ובמנחת הבית, ובקבוצת יום הכפורים שאניה בשרה אלא בו, ונתנם לפני ולפנים, ושואו קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו לקבד בשמו, ושכמו בלם בשרה אגודי. מה פנים לתלשות בעצת הוא, והלא אמר שכמו צדק משל נשיאים, שרקובי בלמים הם לקבנות הקרה כל ימי הפולאים, ואם אמר שכמו חובה ונצטוה בהם, והלשה דעתו על שלא הקריב גזרה במותם לתנועת המנחה, גם הדלקת הנרות שנתמו בה חובה ונצטוה עליה.

אבל עגון התורה הוא, לדרש רמז מן הפרשה על תנוכה של נרות שהנחה בבית שני

טוב ירושלים

ח. (ב) בהעלותך. * כחב רש"י: למה נסמכה פרשת מנחה לתנוכת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עומד בחנוכה לא הוא ולא שכמו, אמר לו הקב"ה חייך של גדלה משלהם, שאתה מוליק ומטיב את הנרות בקר וערכי. * עכ"ל ממדש אגודי.

ואינו מוכן לי מדוע נחם אותו אהרן בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקמרת בקר וערכי שהפסק משבח וכמה שהוא מקריב מנחת חבתיו, ועוד את עבודת יום הכפורים שכשרה רק בו, וכמה שהוא נכנס לפני ולפנים, וכמה שהוא קדוש ה' (הוליס ע"י טו) ועומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו (דברים י"ח), וכמה שכמו כולם משרתי אלהינו.

ועוד, מהו ההסבר של חלישות דעת זו, הלא קרבנו היה גדול מקרבנם, שהרי הקריב בימים ההם קרבנות הרכה כל ימי המלואים, ואין לחון שקרבנותיו היו חובה ונצטוה לקריבם, וחלשה דעתו על שלא הקריב לתנוכת המנחה קרבנות גובה כמוהם, שהרי גם הדלקת הנרות שה' נחמו בה הייתה חובה ונצטוה עליה.

אלא כונת אגודה זו היא לדרוש בפרשה רמז על חנוכת הנרות שהייתה בבית שני ע"י אהרן

טוב ירושלים

(ב) בהעלותך. השאלה היא, מדוע נכתבה פרשה זו וברשי" שלפניו המלים "בקר וערכי" אינן כאן, ומה היא באה לומר. ממדש אגודי. ער "שלך גדולה משלהם" אחא כקרי וערכי. וכך דעת הרמב"ם (הגל' תמידין ומוספין כממדי"י ובתחומא כאן, אבל הומושך "שאוה עומד ג"כ) שהולקת המנחה הייתה גם בבקר, והכסף ומוליק וכ"י אינו שם, וכנראה הוסיפו רש"י לביאור משהו (שם) הוכיח שלרשי" הייתה ההולקת רק בערב. המדש.

פ"ד בהעלותך

על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי פהו צדק ובניו, ובלשון הזה מצאנוה בבגדת סתרים לבנו נסים שהוכיח האגדה הוא, ואמר: ראיתי בפודשך פיון שהקריבו שנים עשר שכטים ולא הקריב שכט לוי וכו', אמר הקדוש ברוך הוא למשה, דבר אל אהרן ואמרתי אלי, יש תנוכה אחרת שיש פיה תדלקת הנרות ואני עושה בה לאשראל על ידי בנד נסים והשועה התנוכה שקוריה על ששם, והיא תנוכה בני חשמונאי, ולפיכך הסביר פ"דשה זו לפיפשת תנוכה המנוחה עד כאן לשוננו.

וראיתי עוד בילקוט (תפיאט ט"ו) וכן בפודשך רבה (פא"ו): אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמר לאהרן אל תהי'א, לגדולה מנחת אמה מוכן, הקרבנות כל זמן ששית הקדוש עמם הן נדבגו, אבל הנרות לעולם אל מול בני המנוחה יאודו, וכל הקרבנות ששתי לך לקבד את בני אינן בלשון לעולם.

והנה דבר ידוע ששששששן בית המקדש גם והקרבנות בלשון קמפי הרבנו, אף הנרות בלשון, אבל לא רמזו אלא לנרות תנוכה חשמונאי שהיא נדבגת אף לאחר הרבן בלילתו: וכן ברפת פקנים (לעל ויכרטי) הפסוקה לתנוכה הנשיאים נדבגת לעולם, דרשו סמוכין לתנוכה הנשיאים בלפניה ובלאחריה לבדו של אהרן שלא נתנה עמכם.

ורבי אברהם אמר כי נסמכה זאת הפרשה, להודיע כי הדבור יהיה גם בלילה, פי שם יהיה הער דלוק ולא יקרה. והנה איתנו בבה על דעת רבותינו, שאמרו (מכילתא שמת י"ב): הלא לא

טוב ירושלים

ובניו, כלומר ע"י חשמונאי כהן גדול ובניו, ובלשון זה מצאנו אגודה במניל סתרים של רבנו נסים שהוכיח אותה כך: ראיתי במדש, כיון שהקריבו שנים עשר שכטים ולא הקריב שכט לוי וכ"י, אמר הקב"ה למשה, דבר אל אהרן ואמרתי אלי, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניו נסים והשועה חנוכה שנקראת על שםם, והיא חנוכה בני חשמונאי, ולפיכך הסביר פרשה זו לפרשת חנוכת המנחה. עכ"ל.

וראיתי עוד במדש ילמדנו (תחומא ט"ו) וכן במדש רבה (כאן): אמר לו הקב"ה למשה לך אמר לאהרן אל תהי'א, לגדולה מוז אהו מוכן, הקרבנות כל זמן ששית המקדש קיים הן נדבגים, אבל הנרות לעולם אל מול בני המנוחה יאודו, וכל הברכות שנתתי לך לברך בני אינן בטלן לעולם. עכ"ל.

והנה הדבר ידוע שכאשר אין בית המקדש קיים והקרבנות בטלים בגלל חורבנו, גם הנרות בטלים, ומוכח מזה שהמדשים הללו רומזים להולקת הנרות של חנוכה כהני חשמונאי הנהוגה גם אחרי החרבן בגלותנו. וכן ברבת כהנים (לעל ויכרטי) הסמוכה לחנוכת הנשיאים והנהגת לעולם. ומדשים אלו דורשים שפרשת ברכת כהנים נסמכה לפרשת חנוכת הנשיאים לפניה ופרשת הדלקת הנרות נסמכה לאחריה כדי לחלוק כבוד לאהרן שלא נמנה עמהם.

ורבי אברהם פירש שפרשה זו נסמכה* להורות שהריבוי יהיה גם בלילה, כי שם יהיה הנר דלוק ולא יכבה. עכ"ל. ואין הדבר כך לפי דעת רבותינו שאמרו (מכילתא שמת י"ב): הלא לא נדבר עמו אלא ביום*. [כאן ממשיך רבנו על פי קבלה].

טוב ירושלים

עכ"ל. ולפי זה התנוכה אהרן בתנוכה החשמונאים מודע לדבר אהו ושמה את הקול מרבי אליו ונתי מפני שבה יעשה ה' לישראל נסים והשועה היא ודבר אליו.

הקרא על שםם, ומפני שהדלקת הנרות שבה תנוכה אלא ביום. וכ"כ הרמב"ם בהקדמתו לפתח חלק ביסור השבעי. ומה שכותב בהל' יסודי החוה (ו' ו')

יְרַחֵק מִתּוֹם: הַיֵּהוּךְ לַנֶּזֶר עַל-פִּי דַרְבָּי גַם כִּי-יִקְוֶין לֹא-יִסְדֹר

הדרך מהנשמה וכמו שנאמר ²⁰: עמל הכסלים תיגענו אשר לא ידע ללכת אל עיר. ועל זה אמרו ²¹: 'משל לאדם שהיה מולך באישון לילה', שהוא נעדר 'אור', שהוא יום, והיה התורה שנקראת 'אור' והיינו שאין לו תורה. ואפילו שאין לו אפילו 'נר' שאין בידו לא 'אור' ולא 'נר', לא תורה ולא מצות, ולכן הוא 'מתירא', וענין היראה הוא: כי היסודות שבאדם, הכלים בשלשה תוכנים לעיל, כל אחד מולך פחיתות באדם ומתמסר קרוב לבוא ליד חטא, ולכן נתן לנו ה' נגדם אלו השלשה: תורה ומצות ומדות. והם שומרים ומגינים על האדם כאשר ידבק אדם בהם. והנגות בדרך זו, כי המצות הן מן הארץ כמו לולב סוכה ושאר דברים, והוא שם מושאל שהם מן 'הארץ' כמו שפרשנו למעלה ²², והן מגינות על פחיתות הנאה מחלקי הדומם והצומח. והתורה שהיא מן השמים מגינה על פחיתות הנאה מחלקי ואויר. והמדות, שהן דרך החיים, הן מורות לאדם את הדרך אשר ילך בה והן נגד השכל. וזה שאמרו: זוהיה מתירא מן הקוצים והברקנים, הוא הצומח. וזמן הפחיתים, הוא הדומם. וזוהיה רעה, הוא החי. וזמן הליסטים, אבוקה של אור, שהוא מצוה שנקראת 'נר', כמו שנאמר ²³: 'כי נר מצוה', 'יצול מן הפחיתים', שהוא הדומם. וזמן קוצים וברקנים, שהוא הצומח. ועיניו מן כיוון שהאיר היום, שהוא אור תורה, 'יצול מן החיה רעה', שהוא החי וזמן הליסטים, שהוא המולך. ועיניו אינו יודע באיך דרך מולך, כיון שלא הגיע עיניו ליראת ה' וכמו שאמרו ²⁴: 'אם אין יראה אין חכמה', וכמו שנאמר ²⁵: 'ראשית חכמה יראה ה' וכמו שאמרו ²⁶: 'תורה בלא יראה כו'.' כיון שתגיע לפרשת דרכים, והן המדות, שהן דרך חיים ²⁷ ותוכחות 'באיה דרך מולך'. ונמצא הנפש המצות הם נגד דומם וצומח. והוא שונאמר כאן: 'צנינים', שהם קוצים, שהוא צומח ו'פחיתים', שהוא דומם, 'בדרך עקש', שאינו עושה מצות הולך בדרך לא טוב, אבל 'שומר נפשו', מי שירצה לשומר נפשו, 'ירחק מהם'. ועל ידי שיעשה מצות וילך בדרך טוב ילך בסת. ובמרא אורו ²⁸: 'צנינים פחיתים' — קור חומם. פירוש, שמשפט רשעים בגיהנם י"ב חודש. ששה חדשים בשלג וששה חדשים באש ²⁹ נגד מצות עשה ומצות לא תעשה. והוא 'צנינים פחיתים בדרך עקש' מי שעבר על מצות עשה ועל לא תעשה, 'שומר נפשו ירחק מהם'.

76

הַנֶּזֶר לַנֶּזֶר עַל פִּי דַרְבָּי גַם כִּי יִקְוֶין לֹא יִסְדֹר מִתּוֹם: הַיֵּהוּךְ לַנֶּזֶר עַל פִּי דַרְבָּי גַם כִּי יִקְוֶין לֹא יִסְדֹר

20. קהלת ג' טו.
 21. אבות ג' י.
 22. לא.
 23. תהלים קלא.
 24. ואין ספיי, חכמה ואין יראה.
 25. וזה א' רלח.
 26. עיין תוכחות ל' רישוי שם.
 27. וזה א' רלח.
 28. בוריה יבאורו לשה"ש טו, ועיין שבת
 29. עיין תהלים קלא.

יְהוּה עֲשֵׂר וּכְבוֹד וַחַיִּים: צִנִּים פִּחִים בְּדֶרֶךְ עֲקֵשׁ שׂוֹמֵר נַפְשׁוֹ

ה' צנינים הם קוצים. פחיתים הם פחיתים. בדרך עקש, כי בדרך סלולה לא ימצאו, כי מתקנים הדרכים והמסילות התישבים, אבל כשהולך, 'בדרך עקש' שם, 'צנינים פחיתים', כי אין מי שיריב המכשול מדרך עקש אשר לא יבטח בה אנשים, ולכן שאמר נפשו ירחק מהם. והענין הוא: כמו שאמרו במרא הכתוב מצוה בנר ואת התורה באור כו' משל לאדם שהיה מולך באישון לילה ואפילה והיה מתירא מן הקוצים [ומן הפחיתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הקוצים ומן הפחיתים ומן הברקנים ועיניו מתירא מחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מולך]. כיון שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטים ועיניו אינו יודע באיזה דרך מולך הגיע לפרשת דרכים ויצל מכלום. וכל המאמר הזה תמוה דחשיב שם הני המשנה דקא. והם: פחיתים, וקוצים וברקנים, והיה רעה, ולמטים ואינו יודע באיזה דרך מולך. וכי לא ימצאו עוד הוקות שחשיב אותם דקא. ועוד רשינה הצלה זו על ידי 'נר' על ידי 'אור', ושאר דקדוקים רב מאד. והענין: שיימה 'לפרשת דרכים', כי יודע שהאדם מורכב מארבעה דברים הם: גוף, נפש, רוח והגוף, שהוא דומם. וצומח הוא נגד נפש הצומחת. ורוח נגד חו', שהוא נגד הגוף, וכנגד זה יש ארבע חלקים עולם הם דומם צומח חי מולך, ודומם יסודות בעולם הם: אש, מים, רוח ועפר. עפר הוא נגד הגוף דומם. מים הוא נגד נפש וצומח, כי אם ישמך מים על דבר נטוע או זרוע או יצמח. ורוח הוא נגד רוח חו', ואש הוא נגד הנשמה והמדבר. ועוד יש דבר המשיב בכלם, שהוא הרוח חו', ולארבעת חלקים עולם החמישי הוא שכל, ולארבעת היסודות החמישי הוא שמים. ופעמים שכל המשה נחלקים לשלשה. ביסודות הם: שמים וארץ ואויר, כי מים ועפר הם אחד ואויר ואש הם כן אחד ושמם, הרי שלשה. וזה שנאמר ¹⁵: 'בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד', כי עפר ומים הם בכלל דומם ואויר ואש הם בכלל רוח ושמם. והמשנה שבאדם גם כן נחשבים לשלשה הם: נפש, נשמה ורוח, כי גוף ונפש אחד ¹⁶ אחד יי' והחיה אחד. וכן בארבעה חלקי עולם החמישי שהוא השכל נחשבים לשלשה: דומם וצומח אחד, חי ומדבר אחד ושכל אחד. והישר הרע מוסיף לאדם בשלשה דברים הנזכרים לעיל, פעמים בגוף שמטיל יסורים על הגוף בכדי שיבטל מתורה ומצות, ופעמים בנפש, שמתחיה. — ובנשמה, שמתחלקת לידע הדרך לילך בה לאור באור החיים ¹⁷, ואינו כניחה, שנוגע

13. מוטה כא.
 14. ג' כב.
 15. דברים ג' לו.
 16. בכת"י. גוף ונפש ורוח אחד, עיקר.
 17. כ' כו.
 18. ובכת"י: 'והנשמה אחת', והחיות
 19. איוב לג' ל.
 20. ירחקו עיקר.
 21. כ' כו.
 22. והנשמה אחת', והחיות

ח מוֹפֵה: עֲשִׂיר בְּרָשִׁים יִמְשֹׁל וְעַבְד לֹהֵ לְאִישׁ מְלוּה: זֹרֵעַ

לו לשבור דרכו, כלומר מולו, שנוגד בו כמו שאמר²⁸: האי מאן דבעדק יהיה גבר צדקו כו'. אלא שניתנה הבחירה ביד האדם שיוכל לאחוז במולו ולהעמידו כפי שירצה, — או צדק או רשע או בינוני וכמו שאמר במסכת שבת²⁹: האי מאן דבמאדים ידו גבר אשיי דמא (שופך דמים) וזכר אלו השלשה, לפי שמולו מורה שיהיה שופך דמים, אך בבחינת יוכל לבחור באלו השלשה: 'אי מוהלא' והוא צדיק שעושה מצות עשה, 'אי טבחא' הוא בינוני, 'אי ליסטסי' והוא רשע שופך דמים שמואל בעת שאמר³⁰: האי מאן דבמאדים ידו גבר אשיי דמא (שופך דמים) אי מוהלא. כי ברוד נאמר³¹: 'יהוא אדמוני' והוא במאדים, ולכך טעה כי שמואל בעת שראה קלסתר פניו, והוא העביר מדותיו בכל, ואף שאלו השנים לא העביר, שאמר³²: שאול באחת ולא עלתה לו, דוד בשתים ועלתה לו, והענין הוא: שראוי לעלות לו כמו שאמר³³: כל המעביר על מדותיו כו'. ודוד הרבה להעביר על מדותיו, מה שאין כן שאול שאמר³⁴: בן שנה שאול כו'. כבן שנה שלא טעם טעם חטא, והוא העביר מדותו וטובה לדעת דברי אחר, דוד מולו וטבעו חתכזו ותדרכו לעשות מצות, ואו גם כאשר, 'ויקין לא יסור ממנה', אבל כשאחה ממרייתו נגד טבעו, עתה ישמע לו, מיראתו אוחז, אבל אחר כך בעת יוסר מעל צוארו יסור מזה, כי אי אפשר לו לשבר מולו.

1 עֲשִׂיר בְּרָשִׁים יִמְשֹׁל וְעַבְד לֹהֵ לְאִישׁ מְלוּה: הַרְשִׁים הֵם תַּחַת מַמְשַׁלַּת הַעֲשִׂיר וְהַלֹּהֵ עַבְד לַמְלוּה: וְכֵן הוּא בְּחֻרְהָ כְּמוֹ שָׂאמְרוֹ³⁵: יֵדֵב אַחַז בִּר יַעֲקֹב יוֹיָף וַפְרָעִי, שֶׁלֹּמֶד בְּלִילָה מִה שֶׁלָּא לְמַד בַּיּוֹם. וְכִי שָׂאִינוֹ לִמְלֶךְ גַּם בְּלִילָה הוּא נִשְׂאָר לֹהֵ אֶךְ מִי שֶׁשֵּׁם לִילֹת כְּיָמִים הוּא מְלוּה לֹו וְאוֹ הַלֹּהֵ עַבְד לַמְלוּה³⁶.

וְעוֹד: „עַבְד לֹהֵ” וְגַר כְּמוֹ שָׂאמְרוֹ³⁷: גְּבֻרָה דְאוֹיֵב וְטִרְפֵי מַאי חוֹי דְהַרְדֵּר אוֹיֵב, אִמֵּר לֹהֵ: גְּבֻרָה אוֹל לְאִנְיָא קַטֵּל קַמָּא טוֹנָא וְלֹא מְצִי בֵּיה דְהַרְדֵּר קַטֵּל וּמַנָּה עֵלְיוּהֵ עַד דְּאִיתְרַמֵּי אִינִישׁ מְדַלֵּי לֵיה. וְהַעֲנִין: שֶׁהֵם שָׂאִלוּהוּ עַל מַה שָׂאֵם נִתְגַּלַּג פַּעַם הַשְּׂנִיָּה הֵלֵא כְּשִׁדְיָה כָּבֵר בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה לֹא תִּקְוֵן, שָׂאֵם נִתְגַּלַּג לֹהֵם: יְדִלְמָא יִתְרַמֵּי אַחַר שִׁתְּקוּן הַגּוֹף הָרִאשׁוֹן. הִרְגֵי שְׂנֵיגוּף הָרִאשׁוֹן הַלֹּהֵ וְהַשְּׂנִי הַהוּא הַמְלוּה, „עַבְד לֹהֵ”, הַגּוֹף הָרִאשׁוֹן, לִ„מְלוּה” הוּא הַגּוֹף הַשְּׂנִי.

- 28. שבת קנ"ו.
- 29. יומא כ"ב: ועיין שם בגיטת הגמרא 33. ערובין פ"ה.
- 30. שמואל א' טו, י"ב.
- 31. יומא כ"ב... מעבידין לו על כל כבודות הו'.
- 32. שמואל א' י"ג, א. ויומא כ"ב.
- 33. ערובין פ"ה.
- 34. כטובין ל"ג, א. ויומא כ"ב.
- 35. כבודות הו'.
- 36. ערובין פ"ה, א.
- 37. ערובין פ"ה, א.
- 38. ערובין פ"ה, א.
- 39. ערובין פ"ה, א.
- 40. ערובין פ"ה, א.
- 41. ערובין פ"ה, א.
- 42. ערובין פ"ה, א.

ט זֹרֵעַ עוֹלָה יִקְצֹר־אוֹן וְשֶׁבֶט עֲבָרְתוֹ יִבְלֶה: טוֹב־עֵין הוּא יִבְרַךְ יִקְצֵר:

ח זֹרֵעַ עוֹלָה יִקְצֹר־אוֹן: כי שני כללי מדות רעות הן³⁸: התאוה והכעס, כמו שפירשו למעלה³⁷, וזהו „זֹרֵעַ עוֹלָה” שרודף אחר הממוץ ונטול בעוולה מולדתו בכדי למלא תאוה, „יקצר אוין” שיעמדו נגדו ויטלו ממנו, ושבט עברתו: שמכה אותם בעברתו יפלה.

ט טוֹב עֵין הוּא יִבְרַךְ: ואמר³⁹: „טוב עין” זה יעקב שחי קיל שנה עד שבא למצרים ויין שנה היה במצרים.

וְעוֹד אַמְרוֹ⁴⁰: טוב עין כו' שכל כהן המביך כו'. והיינו שבכרת כהנים⁴¹ הן ח' בכרת נגד ה' גונוני עינים וששית היא 'שלום' שהוא טוב וכן יעקב ה"ק וששית הוא שלום והוא טוב.

וְעוֹד אַמְרוֹ⁴²: טוב עין זה בעל הבית. הוא יבורך אל חקרי יבורך, אלא יבורך בהמיון. כי נתן מלהמו ליל. ולכאורה סוף הפסוק „כי נתן מלהמו לדל” לא שייך לפי פירושו. והנראה דהענין הוא כמו שאמר במסכת ברכות⁴³: דרש רב עיריא, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם כתוב בתורתך, אמר לא ישא פנים ולא יקח שחד' והלא אחא גושא פנים לישראל. ואמר להם: וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורתך, ואכלת ושבעת וברכת, הם מדקדקים על עצמן עד כותה ועד כביצה. והוא המזה — א', למה אומר כותה בראשונה, הא כותה פחות מכביצה וכיון שמדקדקים עד 'כויח' כל שכן שעד 'כביצה' ידקדקו. ועוד, הלא זהו אמר השם — ומי אויב סמיא קמי שמיא⁴⁴ לומר עד כותה ועד כביצה, שהו מלוגמא לקמן⁴⁵, ורעת שפתי ברוד מללו⁴⁶. ועוד, למה השיב להם זאת הזממרא דווקא הלא יש עיר כמה וכמה חומרות שהחמירו ישראל על עצמם כמו טפח דם כחרדל שהחמירו על עצמן בנות ישראל⁴⁷ ודומיתן. ונראה דהכי פירושו, כמו שפירש הר"ף⁴⁸ דשיעורו שתי סעודות הוא י"ח גרוגרות והן שש ביצים. ואיתא בזהר⁴⁹ שבששל ביצים יש עשרה זיתים שהם תשע גרוגרות. הרי שהזית פחות מגרוגרת בחלק עשירית. ולפי זה אחי שפיר, כי שיעור סעודה הוא שלש ביצים, כגונכ לעיל והם עשרה זיתים וכשיש לאדם זה השיעור לבד או חיבה התורה, כשאכל בעצמו כשיעור הסעודה, שיברך לה' על מזונו כמו שנאמר: 'ואכלת ושבעת וברכת', לשון יחיד, אבל ישראל עם קדושים חפשו בנרות א"ך

- 36. בתי"י: „נגד השנים שבאדם, 43. ע"ס ברכות ג'.
- 37. התאוה והכעס."
- 38. ב' י"ב.
- 39. עין סוטה לח: והרר ב' ג. א. סג: ג.
- 40. ע"ס אויב לג' ג.
- 41. ע"ס אויב לג' ג.
- 42. ערובין פ"ה, א.
- 43. ערובין פ"ה, א.
- 44. ערובין פ"ה, א.
- 45. ערובין פ"ה, א.
- 46. ערובין פ"ה, א.
- 47. ערובין פ"ה, א.
- 48. ערובין פ"ה, א.
- 49. ערובין פ"ה, א.

לחשב מחשבת. חסר וי"ו.²² שבששה ימים יש לחשוב ולעשות ולא בשבעי (מלמח ישר

יג ואמה דבר אל בני ישראל לאמר אף את שבתתי תשמרו כי אות

הוא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני יהוה מקדשכם:

אך את שבתותי תשמרו. אך מיעוט²⁴ למעט פיקוח נפש (ומל סה) וקרבנות צבור (וסמפמ

שם פתי"ו סי"ג), ועד רדתה (נדעס כ ט) אפילו בשבת (שם יט) שכל אלו דוחין שבת.

סמן פרשת שבת למלאכת המשכן²⁵ דילפינן מלאכת שבת ממלאכת משכן (שם מט:):²⁶

יד ולשמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מתליליה מות יומת כי כל

העשה בה מלאכה ונכרתה תפוש הוא מקרב עצמה:

את השבת. ד. ג. בהאי ענינא (הכל ומי נפסוק טו). וחד בעודא (ממיה יג ט) לחלל

את השבת. והיינו כדאיתא (כפ"ק) [בפ"ב] דמנהדרין (מל) ראויה היה שתנינן חורה ע"י

עורא אלא שקדמו משה, דילפינן "את השבת" דהתם מזהב.

טו ולשמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורות בריית

עולם:

את השבת לעשות. ר"ת אהלי דילפינן מלאכת שבת מאהל מועד (שם מט:).

יז ביני וביני בני ישראל את הוא לעלם כי שלשת ימים עשה יהוה את

השמים ואת הארץ וביים השביעי שבת וינפש:

יח וימן אל משה פללתו לדבר אתו בהר סיני שגו לחת הערת לחת

אבו פתבים באצבע אלהים:

בני ישראל את היא. ר"ת ביאה שביאתו של חלמיד חכם מערב שבת לערב שבת²⁷

(ממוט סג:).

ג. בפי הלוקח ערית הסימן שנון את השבת לדורות. ר"ת אהלי:

מחיל ברוי ומסיים בה"א, לומר ליי"א סמים גדול מה ע"כ. ואמרוי לפרש עפ"י מש"כ ש"י

סממני הקטרת דהריב (פ לז) "ויאמר ה' וגו' בד בבר (להלן מסוק טו) שבת שבתו. מנחת מרגיע ולא

יהיה" דמקרא זה למוד חז"ל בכריתות י"א היסמים מנחת ארצי עכ"ל. ושמעוני באורו שהנה ושבת

שנאמרו למשה בסני ובמשי רש"י דל ומש"ה מנחת ארצי ושבתו שבת צריכה להיות לשם שבתו

סממן זה מחיל ברוי ומסיים בה"א, לומר ליי"א כלב דהיינו מנחת מרגיע. והיי"ש "כאילו מלאכת

עשיתי" ואוי כדרא אין זו מנחת ארצי שהרי איני

רואה ר' למשח שבת. ויש להטעים רמו רבנו צירי למונה לימים הנאים.

כדאיה קרא חובט לעשות מלא ר' לומר שבו ימים יש²⁴ עין בריש"י וברבכ"ן כאן.

לעשות. ויש להוסיף עוד כי בפסוק ו' חובת לומר ל' עין רש"י שבת ה' א רי"ה לרגלי דהסמיכות היא

לג על פשו אדם לא יסוף וקמתנותו לא תעשו קדשו הוא קדש יהוה לכם:

קדש הוא קדש יהוה לכם. בנימטרא¹⁶ למלכות בית דוד (ממטו ט:):¹⁷

לר ויאמר יהוה אל משה קח לך סמים נטף | ולשחלת וקלקנה סמים

ולבנה זפה בד כבד יהוה:

קח לך סמים. ס"ח חכס, חמרא ורתיני פקחין (סוהיוט ג:):¹⁸

זכה. ג' במסורה. ולבנה זכה. ונחת על המערות לבונה זכה (ויקל מ ל ז). ותפילתי זכה

(לויט טו ט). זה הוא שאומר הכתוב (סוליס קמל ט) תכון תפילתי קטרת לפניך, שהתפלה

רומה לקטורת (ממ"ל יג טו)¹⁹, כשם שזה זכה כך התפלה צריכה שחיה זכה (שמו"ל כג ז).

לה וצשיה אמה קטרת לקח מעשה רוקח קמלח טהור קדש:

רוקח. כ' מלאים. מעשה רוקח. זכובי מוח ינאיש יביע שמן רוקח (קלמ י ט). וזה שדרשו

רבוחינו (ממ"ל ד יג) שהיו מרגנים אחר הקטורת לומר, בה מוח נדב ואביהוא בה מוח

ערת קרת, שנאמר מוח נבי רוקח דהיינו קטורת, ואמר להם משה ראו שאין הקטורת

ממית אלא ארובה מחיה שנאמר (ממנע ז ט) ויתן את הקטורת ויכפר על העם, דתכב

מעשה רוקח ממלח טהור קדש, אלא החטא ממית.

לז והקטרת אשר תעשה. י"א חיבות בפסוק כנגד י"א סמים שבקטרת:²¹ (ממטו ו:).

לקחה:

מקרי, ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו עכ"ל. ועיין השבות מחוץ אפן וגו' והפר כעסו עמנו כן

בעטרת אר"י. מרביי בחפלותו השיב חזון אף וביטל הגזירה¹⁶ רבנו עירש "קדש קדש" מלא רי"ו ואו ר"ע "שמעתי" גילין 111. עמ' 113 מש"כ

החשבון מכון (עשור בכורים). מלכי ישראל אין¹⁷ כוח.

מלכי בית דוד מושחין, מלכי ישראל אין²⁰ כס עטרת אר"י כיאר שהתפלה צ"ל וזה

מאשחין. חמשה דברים משיבים את הליטור וכי רבו די זולת נתאמר בו, ע"י"ש ובס"ד הפיע שלא

והניגל בין ובשמים. מטיע ליה לדבא דאמר דרש רבנו רמו "לבונה זכה" שנאמר במערכת

רבא חמרא וריתנא פקחין ועשאוני פקחן. לחם הפנים, ואפ"ל שהכפילות בדרשה המפורת

19. ר"א מלאה קטרת. שכאוחו זמן היה ראובן יחבת "זכה" ללמנו יצאה שהתפלה צריכה להיות

בעל השובה לובש של ומתענה ומתפלל לפני ר"קה מן ה"קה". ומה היא תפלה זכה: כן למנו

הקב"ה שימחיל לו על עון מעשה בלילה והתפלה מדברי המרדש (שמו"ל כב ז) כל מי שירי

מפילי קטרת כמדת (הגלים קמא, ב) תכון מלכותו בכול הוא קורא להקב"ה ואינו עונה

הפלת עובדי כמדת תכון תפילתי קטרת לפניך וגו'. אוהו, למה, שתפלתו עמדה ובר אכל איוב שלא

רעיע פרד"א פ' ג' ושמך מרובי, לפי שהיה יאוב ע"ע ע"ע גול היתה תפלתו זכה. כמ"כ (איוב

תפלתו נכנסת לפני הקב"ה כמו דבי. עיין חולין ק"ט, ב מרובי מה"ט מנין דכתיב מר דרוי רעיע ו' חסידים ס' חריב כסם רי"ג. והיי"ש

ומתרגמין "מירא רבא", ובביאורי היר"ל ס"ק ז בחתלה נעילה "למנן נחיל מעשך ידוני", כרי

קטרת לפניך וגו' וכמו הקטרת שמשיב כל חזון אף התחיל ברוי.

ומימר כנס (כמו שסמכוהו בשו"ע פ"א ע"פ 21. לפי רמו רבנו משמע דהלאו "במחנותיה לא

(הגלים פ"ה ג) נשאת עון עמך כסית (כר"א נספה תעשו לכם" הוא על י"א סמים שבקטרת.

עון הקטרת (קריא טו, יג) כל חסותם מלה. אספת ובמנחת היתור (מנחה ק"ו) מספקת אם בלא מעלה

כל עבדתו (קמטי דכל רוגזין התיב לאתוייהו) עשן חיוב. ובס' בן איך כתב המשי"ה פסוק זה